

યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને નૈતિક જીવન મૂલ્યોનું માસિક

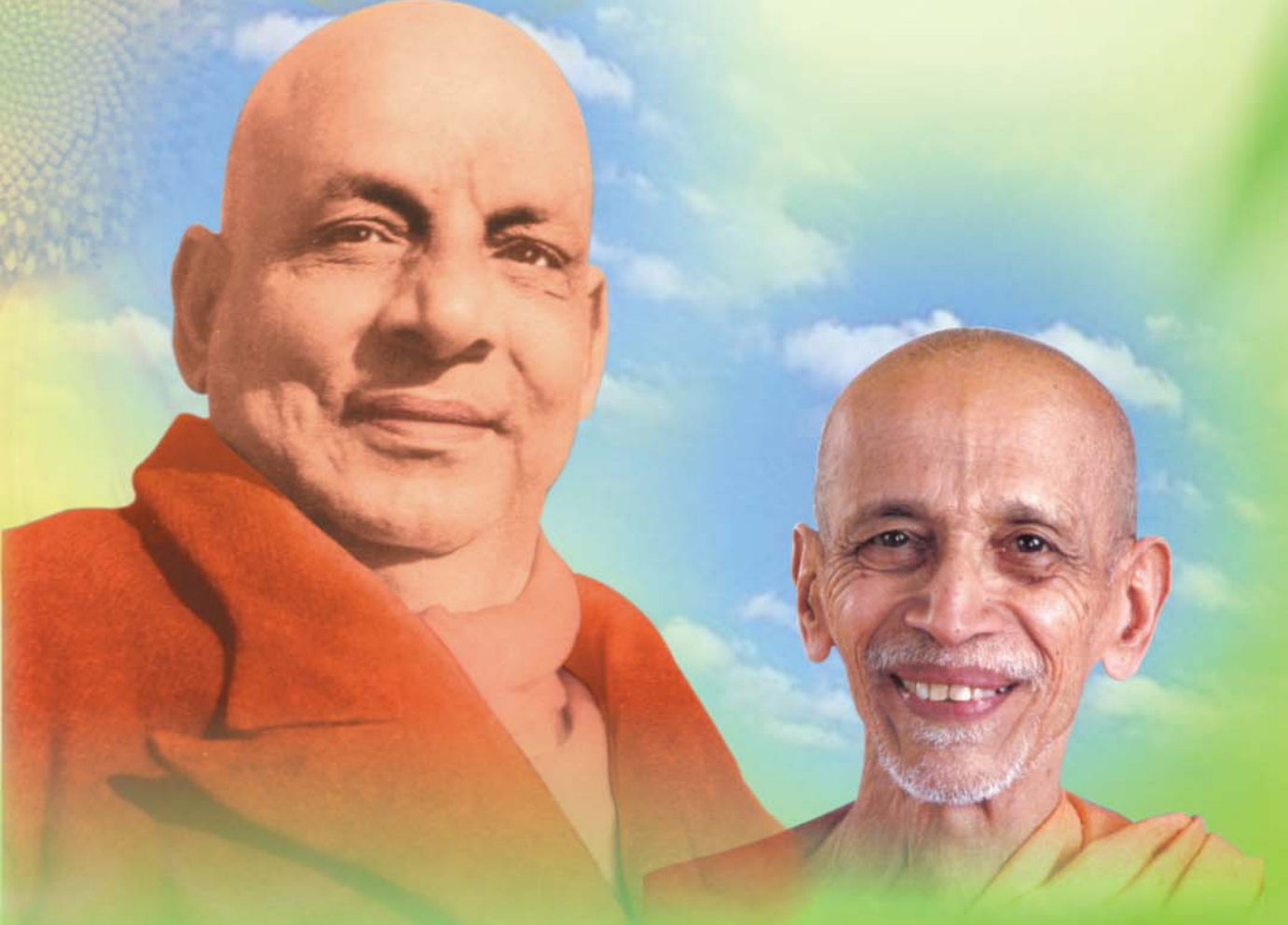
દિવ્ય જીવન

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦/- ● વર્ષ - ૧૩ અંક - ૫ મે - ૨૦૧૬

Postal Registration No. GAMC 1417/2015-2017 Valid up to 31-12-2017 RNI No. GUJGUJ/2003/15738

Published on 4th of every month and Posted on 5th of every month at PSO, Ahmedabad-2. Annual Subscription Rs.150/-

યોગનું સામ્રાજ્ય

વાસ્તવિક યોગના સામ્રાજ્યમાં પ્રવેશ મેળવવાની પાત્રતા કેળવવાનું પ્રાથમિક સાધન છે : 'ભલા બનો, ભલું કરો.' આ રીતે જો તમે આત્મશુદ્ધિ કરી હોય, જો તમે તમારા મન અને અંતઃકરણની મલિનતા દૂર કરીને પાત્રતાની પૂર્વભૂમિકા તૈયાર કરી હોય તો જ તમે યોગમાં પ્રવેશ મેળવી ભજન-ભક્તિ, ધ્યાન-સાધના, શ્રવણ-મનન - નિદિધ્યાસન વગેરે કરી શકો છો.

- સ્વામી શિવાનંદ

જૂના અખાડાના મ.મં. શ્રીમત્ વિશ્વંભર ભારતીબાપુના જન્મોત્સવ પ્રસંગે (તા. ૧-૪-૨૦૧૬)

પૂ. સ્વામીજીના વરદ્ હસ્તે ગ્લોબલ હોસ્પિટલનું ઉદ્ઘાટન (તા. ૩-૪-૨૦૧૬)

શ્રી ગોવર્ધનમઠ પીઠાધીશ્વર શંકરાચાર્યશ્રી નિશ્ચલાનંદજી મહારાજનું શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદમાં 'સનાતન ધર્મ' પર જાહેર પ્રવચન (તા. ૫-૪-૨૦૧૬)

તત્ત્વતીર્થ અમદાવાદના સંસ્થાપક આચાર્ય શ્રી વિદિતાત્માનંદજી મહારાજના ૭૮મા જન્મોત્સવ પ્રસંગે પૂ. સ્વામીજીની વિશેષ ઉપસ્થિતિ (તા. ૧૭-૪-૨૦૧૬)

મ.મં. શ્રીમત્ સ્વામી શ્રી ભારતીબાપુ અને પૂ. સ્વામીજીનું હૃદયંગમ દેશ્ય (તા. ૩-૫-૨૦૧૬)

પ્રા. જય વસાવડા

શ્રી ભાગ્યેશ જડા, (IAS, Retd.)

ગુજરાત રાજ્યનાં મુખ્યમંત્રી માનનીય શ્રીમતી આનંદીબેન પટેલ સાથે (૪-૪-૨૦૧૬) ૨

પૂજ્ય શ્રી સ્વામી નિખિલેશ્વરાનંદજી મહારાજ, રામકૃષ્ણમઠ, વડોદરા

શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજની પ્રેરણાથી પ્રકાશિત દિવ્ય જીવન

વર્ષ : ૧૪

અંક : ૫

મે-૨૦૧૬

સંસ્થાપક અને આદ્યતંત્રી :

બ્રહ્મલીન શ્રી સ્વામી યાજ્ઞવલ્ક્યાનંદજી
(ડૉ. શિવાનંદ અધ્યયુજી)

સંપાદક મંડળ :

અધ્યક્ષ : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી (તંત્રી)

ડૉ. મહતભાઈ જે. પટ્ટણી

શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

○

તંત્રી : શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી

લેખ મોકલવાનું સરનામું :

શિવાનંદ આશ્રમ, જોધપુર ટેકરી,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૫.

ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪, ૨૬૮૬૨૩૪૫

○

મુખ્ય કાર્યાલય :

'દિવ્ય જીવન' માસિક, તેનું લવાજમ :

સ્વામી શિવાનંદ સર્વજીવસેવાનિધિ

ઈતર પત્રવ્યવહાર અને મહામંત્રીનું કાર્યાલય :

શ્રી યજ્ઞેશભાઈ દેસાઈ

ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘ

શિવાનંદ આશ્રમ,

જોધપુર ટેકરી, સેટેલાઈટ માર્ગ,

અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫

ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪

ટેલિફેક્સ : ૨૬૮૬૨૩૪૫

○

E-mail :

sivananda ashram@yahoo.com

Website : http://www.divyajivan.org

લવાજમ

ભારતમાં

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦/-

શુભેચ્છક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦૦/-
(૧૫ વર્ષ માટે)

પેટ્રન લવાજમ : રૂ. ૩૦૦૦/-

છૂટક નકલ : રૂ. ૧૫/-

વિદેશ માટે (એર મેઈલ)

વાર્ષિક (એર મેઈલ) : રૂ. ૧૮૦૦/-

શુભેચ્છક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦૦૦/-

(૧૫ વર્ષ માટે) ચેક/ડ્રાફ્ટ (અમદાવાદ) દ્વારા

ૐ

અથ વાયુમબુવન્ વાયવેતદ્ વિજાનીહિ
કિમેતદ્ યક્ષમિતિ તથેતિ ।

તદભ્યદ્રવત્ તમભ્યવદ્ ત્ કોઽસીતિ ।

વાયુર્વા અહમસ્મીત્યબ્રવીન્માતરિન્શ્ચ

વા અહમસ્મીતિ ॥

કેનોપનિષદ્ - ૭, ૮

દેવો વાયુને કહેવા લાગ્યા કે હે વાયુઓ ! આપણી ઈન્દ્રિયોની સન્મુખ સ્થિત થયેલ આ યક્ષને આ યક્ષ શું છે એમ વિશેષરૂપે જાણો ત્યારે તે વાયુએ તથાસ્તુ એમ કહ્યું.

પછી તે વાયુ તે યક્ષની સમીપ ગયો, પણ તેના તેજના લીધે તે તેને કાંઈ પૂછી શક્યો નહિ, તેથી તે યક્ષે તેને તું કોણ છે? એમ પૂછ્યું. તેના ઉત્તરમાં વાયુએ કહ્યું કે હું ગમન-ક્રિયાવાળો તથા પૃથિવીના ગંધગુણને વહન કરનારો હોવાથી પ્રસિદ્ધ વાયુ નામવાળો છું, અને આકાશમાં ચાલનાર હોવાથી માતરિન્શ્ચ નામથી પણ પ્રસિદ્ધ છું.

શિવાનંદ વાણી

આત્મત્યાગ

આત્મત્યાગ એટલે શું ? - ઓછી વસ્તુઓથી નિભાવો, નોકર ઉપર આધાર ન રાખો, સ્વાશ્રયી બનો, આત્મનિર્ભર બનો. એકાદશીનો ઉપવાસ કરો, સત્ય બોલો. ચીવટથી સત્યને વળગી રહો. સત્યપાલનમાં પ્રમાદ થયો હોય તો આત્મશિક્ષા કરો. રાત્રે જમવાનું છોડો. સવારે વહેલા ઊઠો. જપ કરો. ધ્યાન ધરો. આસનો કરો. ગીતાનો સ્વાધ્યાય કરો. નવલકથા અને સમાચારનું વાંચન અને સિનેમા-ટીવી જોવાનું અને પત્તા રમવાનું છોડી દો. આ સમયનો બગાડ છે, જીવનનો પણ બગાડ છે.

- સ્વામી શિવાનંદ

અનુક્રમ

૧. કેનોપનિષદ્	૩
૨. અનુક્રમ, તહેવાર સૂચિ	૪
૩. સંપાદકીય	તંત્રી.....	૫
૪. સાધનામાં દમન અને તેનું પરિણામ	ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી	૬
૫. રાહદર્શક, સખા અને તત્ત્વજ્ઞ	શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી.....	૯
૬. આદર્શ ત્યાગનું પ્રાણતત્ત્વ	શ્રી સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી	૧૨
૭. સનાતન ધર્મ		૧૫
૮. જીવન-સંઘર્ષનું મૂર્તિમંત સ્વરૂપ:		
શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી	શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર	૨૦
ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘનું પ્રાદેશિક સંમેલન - સંક્ષિપ્ત અહેવાલ		
૯. વર્તમાન વિશ્વની આવશ્યકતા	જય વસાવડા	૨૨
૧૦. માનવી તું માનવ થા	શ્રી ભંગ્વેશ જહં, IAS (Retd.)	૨૫
૧૧. શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદજી	શ્રી સ્વામી નિખિલેશ્વરાનંદજી.....	૨૮
૧૩. વૃત્તાંત	૩૧
૧૪. જાહેરાત	૩૪

તહેવાર સૂચિ

		મે - ૨૦૧૬
તા.	તિથિ (ચૈત્ર વદ)	
૧	૯ ગુજરાત - મહારાષ્ટ્રદિન	
૩	૧૧ વરુણિની એકાદશી	
૪	૧૨ પ્રદોષ પૂજા, વામન દ્વાદશી	
૬	૩૦ અમાવસ્યા (વૈશાખ સુદ)	
૮	૨ શ્રી પરશુરામ જયંતી	
૯	૩ અક્ષય તૃતીયા (અખાત્રીજ)	
૧૧	૫ શ્રી આદિશંકરાચાર્ય જયંતી	
૧૨	૬ શ્રી રામાનુજાચાર્ય જયંતી	
૧૩	૭ ગંગા સાપ્તમી	
૧૭	૧૧ મોહિની એકાદશી	
૧૯	૧૩ પ્રદોષ પૂજા	
૨૦	૧૪ શ્રી વિશ્વનાથ મંદિરનો ૨૧મો પાટોત્સવ શ્રી નૃસિંહ જયંતી	
૨૧	૧૫ વૈશાખી પૂર્ણિમા, શ્રી બુદ્ધ જયંતી, ઉજ્જૈનમાં કુંભમેળાનું તૃતીય શાહી સ્નાન	

“અનુરોધ-અભિલાષા” ગ્રાહકોને :

- આપનું પત્રવ્યવહારનું સરનામું પિનકોડ સાથે સંપૂર્ણ હોય તે ટપાલ ખાતાના નવા નિયમો મુજબ અનિવાર્ય છે. તેથી સરનામાની ચોકસાઈ માટે વિનંતી.
- આપનો ગ્રાહક નંબર નોંધી લેવા વિનંતી છે, જેથી અંકની પ્રાપ્તિ સંબંધી કોઈ પણ પત્રવ્યવહાર કરતી વેળા ગ્રાહક નંબરનો ઉલ્લેખ વહીવટી સરળતા સર્જી શકે છે.
- સામાન્યતઃ દર માસની પાંચમી તારીખે અંક પ્રસિદ્ધ થયા બાદ તેની રવાનગીનું કામ શરૂ થાય છે. છતાં કોઈ ખાસ કારણોસર પ્રકાશનની નિર્ધારિત તારીખના ૧૦ દિવસ વીત્યે પણ જો આપને અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા બાદ વહીવટી કાર્યાલયને જણાવવું. સિલકમાં હશે તો બીજો અંક મોકલાશે.
- ‘દિવ્ય જીવન’ની સામગ્રી આપને ગમી હશે. તેથી હવે આપનાં પરિચિત વર્તુળોમાં પણ તેની રસલહાણ થાય અને ગ્રાહકવૃદ્ધિમાં આપનો નક્કર સહયોગ અમને મળતો રહે તેવી અભિલાષા છે.
- અમદાવાદ સિવાયના ગ્રાહકોએ પોતાનું લવાજમ ડ્રાફ્ટ અગર મનીઓર્ડરથી જ મોકલવું.

દિવ્ય સ્ફુલિંગ

દિવ્ય જીવન

મનુષ્ય એક સશરીર આત્મા છે. ખરી રીતે તો તે એક આધ્યાત્મિક સત્તા છે. તેનું આંતરિક સારતત્ત્વ તેનો દિવ્યાત્મા છે. આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરીને મનુષ્ય સુરક્ષા, સ્વતંત્રતા, અમરતા અને શાશ્વત પરમાનંદની બક્ષિસ પ્રાપ્ત કરે છે. તેમને મેળવવા માટે સાધનામય જીવન જીવવું જોઈએ.

- સ્વામી ચિદાનંદ

સંપાદકીય

સુભાષિતોમાં કહેવામાં આવ્યું છે;

ન ધૈર્યેણ વિના લક્ષ્મીર્ન શૌર્યેણ વિના જયઃ ।

ન જ્ઞાનેન વિના મોક્ષો ન દાનેન વિના યશઃ ॥

અર્થ એવો થયો કે ધૈર્ય વિના ધન, વીરતા વિના વિજય, જ્ઞાન વગર મોક્ષ કે દાન વગર યશની પ્રાપ્તિ થતી નથી.

કઠોપનિષદે જે માનવીય ગુણોનું વર્ણન કરતાં માનવની યોગ્યતા ‘વિવિનક્તિ ધીરઃ’ વિવેક અને ધૈર્યમાંજ માનવજીવનનું સાર્થક્ય છે; તેમ કહ્યું છે. માનવ અને પશુ વચ્ચે આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુન આ બધું સમાન જ છે. પરંતુ પશુમાં વિવેક કે ધૈર્ય આ બંને ગુણો હોતા નથી. વિવેક એટલે સારાસારનો વિચાર કરવો. કઠોપનિષદ કહે છે; શ્રેય અને પ્રેયના ભેદને જાણવો. શ્રેય અર્થાત્ જેમાં આપણું કલ્યાણ હોય, પછી તે કદાચ આપણને રુચિકર ન પણ હોય, જ્યારે રુચિકર હોય તેવું પ્રેય, મોદ અને પ્રમોદનું સાધન તો બની શકે છે; પરંતુ તે વ્યક્તિગત જીવન ઉત્કર્ષની નિષ્ઠામાં શ્રેયસ્કર ભાગ્યે જ બને છે. આમ જે વ્યક્તિ આ શ્રેય અને પ્રેય, યોગ્ય અને અયોગ્ય, ઉચિત અને અનુચિતના ભેદને જાણે છે તે વિવેકવાન છે. જે વિવેક સમ્પન્ન હોય તે ધૈર્યનો પણ ધારક હોઈ શકે.

શૌર્ય સંબંધી એટલું જ કહેવું જોઈએ કે ઉદ્યમથી જ કાર્યો સમ્પન્ન થતાં હોય છે; માત્ર મનોરથથી કદી પણ કોઈ કાર્ય સમ્પન્ન થતું નથી. સુભાષિત કહે છે; સૂતેલા સિંહના મુખમાં હરણ પ્રવેશ કરતું નથી. હરણના શિકાર માટે સિંહે પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ. શૌર્ય માટે સંઘર્ષ ખૂબ જ આવશ્યક છે. માનવનાં જીવનકવનની રેખા સુરેખ નથી. અનેક આરોહ અવરોહ અને આટાપાટા વચ્ચે માનવજીવનનાં તાણાંવાણાં વણાયેલા છે. અહીં વિવેકનાં ખડગ વડે જ આ મોહપાશનાં બંધનોનો વિચ્છેદ કરવો પડશે. જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રે શૌર્ય વિના કોઈ પણ

પ્રકારની ઉપલબ્ધિઓની કલ્પના કરી શકાય નહીં.

આ દેહ જ હું છું તેવું અજ્ઞાન જ્યાં સુધી હશે ત્યાં સુધી આ મારું-તારું કામ-કોધનાં કુંડાળાંમાં ભૂલભૂલામણી જેમ જન્મ-મૃત્યુ-જરા-વ્યાધિના આવાગમનનું ચક્ર ચાલતું જ રહેવાનું, અર્થાત્ “દેહોનાહમ્ જીવોનાહમ્” હું આ દેહ નથી; હું નિત્ય સત્ય શુદ્ધ, બુદ્ધ, અજર, અમર, અવિનાશી સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ આત્મા છું એવી સ્પષ્ટ સભાનતા જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં સુધી કેવલ્ય મોક્ષની પ્રાપ્તિ સંભવી શકે નહીં.

અને અંતે જે વાત છે તે સૌથી મોટી વાત છે, તે કંઈક આપવાની વાત છે. દાન કરો તો જ યશ પ્રાપ્ત થશે. દાન વગર યશ ન મળે. દાન એટલે કંઈક આપવું જ તેવો અર્થ નથી - દાન એટલે સહૃદયતા. જ્યાં સુધી જેને કંઈક પણ આપવાનું છે ‘તે’ અને ‘હું’ ભિન્ન નથી તેવું ન સમજાય ત્યાં દાન આપી શકાય નહીં.

દાનનો અર્થ જ વૈશ્વિક કૌટુંબિક ઐક્યની ભાવના છે. દાન એટલે તાદાત્મ્યતા છે. દાન એટલે સહૃદયતા છે. દાનમાં કારુણ્ય રહેલું છે, ઔદાર્ય છે; પાવકતા છે; સરસતા છે. જે દાન આપે છે તે ખરેખર ધન્ય છે.

ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજ કહેતા કે જે ભગવદ્ ભજન કરે છે; તે પ્રભુને માર્ગે છે. જે ધ્યાન કરે છે તે પ્રભુના દ્વારે છે, પરંતુ જે દાન કરે છે તે પ્રભુને ખોળે બેસે છે. ઠું શાંતિ

-સંપાદક

(“શ્રી સ્વામી ચિદાનંદ જન્મ શતાબ્દી સ્મૃતિ ભવનનાં નિર્માણ માટે ઉદારતાથી દાન આપો. ભવનનું નિર્માણ ઝપાટાબંધ ચાલી રહ્યું છે. શતાબ્દી વર્ષમાં જ આ નિર્માણ સમ્પન્ન થવા માટે આપનાં દાનની પ્રતીક્ષા છે.”)

સાધનામાં દમન અને તેનું પરિણામ

ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી

[પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજનું જીવન સાધનાનો પર્યાય હતું. તેઓ સાધના-સિદ્ધ પુરુષ હતા. તેમના જીવનની પ્રત્યેક પળ અને પ્રત્યેક શ્વાસ સાધના જ હતાં. તેમના જન્મ શતાબ્દી વર્ષ પ્રસંગે આપની સમક્ષ 'સાધના' પ્રસ્તુત કરતાં ખૂબ આનંદ છે.]

આધ્યાત્મિક સાધનામાં સાચી ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે ઈન્દ્રિયો ઉપર વિજય તથા આત્મ-જય અનિવાર્ય છે. ઈન્દ્રિયો ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે મન ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવો આવશ્યક છે, કારણ કે સાચી ઈન્દ્રિય કર્મેન્દ્રિય બાહ્ય શરીરનાં અંગો નહિ, પરંતુ જ્ઞાનેન્દ્રિય છે અને તેનું સ્થાન મનોમય કોષ છે. બાહ્ય શારીરિક ઈન્દ્રિય તો તેનું વાહન માત્ર છે, જેનાથી જ્ઞાનેન્દ્રિયો પોતાની તૃષ્ણાઓને સંતોષે છે. માટે જો મનના દમન તથા પ્રત્યાહાર દ્વારા આંતરિક પંચેન્દ્રિયનો શોરબકોર શાંત કરી દેવામાં આવે તો કર્મેન્દ્રિયો મનુષ્યને ઉત્તેજિત કરવાની શક્તિ વિનાનાં કેવળ માંસમય અંગો જ બની રહેશે. જ્યારે મન અંતર્મુખ બને છે ત્યારે શબ્દ કાનમાં પ્રવેશવા છતાં તેની કોઈ અસર પડતી નથી. નાક દ્વારા અનેક પ્રકારની ગંધ આવે છે, પરંતુ મનને તેનું કાંઈ જ્ઞાન થતું નથી. જેનું મન આત્મામાં લીન થયું છે તેવો માણસ એકીટસે જોઈ રહેલો દેખાય, છતાં કશું જ જોતો નથી. ગંભીર અધ્યયનમાં બેઠેલા માણસના માથામાં ટપલી લગાવવા છતાં પણ તેને તેનું જ્ઞાન થતું નથી. માટે આંતરિક પંચેન્દ્રિયોની તૃષ્ણા જ મનુષ્યની બાહ્ય ઈન્દ્રિયોમાં ઉત્તેજના અને અશાંતિ પેદા કરે છે.

આથી એ સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે કે ઈન્દ્રિયો ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવા માટે તૃષ્ણાઓનું ઉન્મૂલન કરવું તથા મન ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવો ખૂબ જ આવશ્યક છે. આમ હોવા છતાં પણ ઘણાખરા સાધકો આ સત્યને ભૂલીને બાહ્ય ઈન્દ્રિયોના દમન માટે ખૂબ જ તપશ્ચર્યા કરે છે અને તેમનાથી વિગ્રહ કરી, તેમને ભૂખી રાખી તેમને વશ કરવા ચાહે છે. શરૂઆતમાં થોડીક સફળતા પણ મળે છે અને તેથી સાધક આ ખોટી સાધનાને વધુ નક્કર બનાવવા

લાગે છે. જ્યારે બાહ્ય ભૌતિક દબાણ વધુ પડતું અયોગ્ય થઈ જાય છે ત્યારે વ્યક્તિના મન ઉપર હાનિકારક પ્રભાવ પડે છે. મનુષ્ય અનેક રીતે પોતાની પ્રતિક્રિયાત્મક પ્રવૃત્તિઓનું પ્રદર્શન કરવા લાગે છે અને અત્યાર સુધીનાં દબાણોને તોડીને ઈન્દ્રિયોના ભોગોમાં ફસાઈ પડે છે, દબાણનાં બધાં બંધનો ઢીલાં પડી જાય છે. આની સાથે જ મનુષ્યના ચિત્તમાં ઘણી ગ્રંથિઓ પડી જાય છે, જેમને સહેલાઈથી ઓળખી પણ શકાતી નથી.

એકાંતમાં રહેવાવાળા સાધકો માટે આ સ્થિતિ તેનાથી પણ કઠણ છે. બીજાઓ દ્વારા સમાલોચના, સુધારો તથા સાવધાનીનો અવસર તેમને પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી. તે જાતે જ પોતાના ઉપર નિર્ભર છે. રજસૂ તથા વિષયવાસનાના પ્રતિક્રિયાત્મક આવેગના સમયે વિવેક તથા બુદ્ધિ કામ આપતાં નથી; પરંતુ જો સાધક કોઈ આશ્રમ અથવા સમાજમાં હોય તો બીજા અનુભવી લોકો તેને પહેલેથી જ સાવધાન કરી દેશે; પરંતુ એવું જોવામાં આવે છે કે સાવધાન કરવાથી સાધક પોતાના શુભેચ્છકનો જ વિરોધી બની જાય છે અને તેનો દુશ્મન બની જાય છે. તેની વિરોધી પ્રવૃત્તિનાં ત્રણ ઘટકો છે : અચેતન ભય, બુદ્ધિભ્રમ તથા ક્ષતિપૂર્તિની ક્રિયા.

પહેલી પરિસ્થિતિમાં તે જાણે છે તથા અનુભવે છે કે તેનું આચરણ અનુચિત છે, છતાં પણ તે સારી સલાહ અને સન્મતિનો વિરોધ કરે છે, કારણ કે જો તે પ્રમાણે ચાલવાનું શરૂ કરે તો તેને આત્મસંયમની પ્રાપ્તિ થાય અને તેમ થાય તો જે ભોગોની પ્રાપ્તિ કરવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો છે તેમને તો તે પ્રાપ્ત નહિ જ કરી શકે. ભોગવૃત્તિથી તેના મનનો જે ભાગ ઘેરાયેલો છે તેને તો ભય રહે છે કે બીજાઓના આદેશ માનવાથી ભોગો

ભોગવી શકાશે નહિ. આ ભય, પોતાની રક્ષા માટે વિરોધનું રૂપ ધારણ કરે છે. આ વિરોધ ક્યારેક તો એટલો બધો ઉગ્ર બની જાય છે કે તેના શુભેચ્છકો પણ તેના શત્રુ બની જાય છે.

બીજી પરિસ્થિતિમાં અનોખા તર્ક દ્વારા વ્યક્તિ પોતાની જાતને સમજાવવા પ્રયત્ન કરે છે કે હા, હું સાચા માર્ગે જ છું. તેને એવું લાગે છે કે થોડો સમય આત્મસંયમનો અભ્યાસ કર્યાથી હવે થોડા દિવસો સુધી તેને ઉપભોગ કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થઈ ગયો છે તથા તો પોતાના નિશ્ચયથી વિરુદ્ધ હોય તેવી કોઈ પણ પ્રકારની સન્મતિ કે સલાહને સાંભળવા જ માગતો નથી. તેનો અંતરાત્મા તો જાણે જ છે કે પોતે ભૂલ કરી રહ્યો છે; પરંતુ અંતરાત્માના અવાજને તો ચિત્તમાં જ દબાવી દેવામાં આવે છે. આ તો મનુષ્યના રાગને વશ થયેલા મનની ઉપજ રૂપ ભ્રમમાત્ર છે.

થોડા વિચારથી જ સ્પષ્ટ થઈ જશે કે સાધક લોકો ભોગમાં નિમગ્ન થવા પહેલા પોતાની જાતને સમજાવી દે છે કે તે બિલકુલ બરાબર છે. ઉપદ્રવી ઈન્દ્રિયોને વશ થઈને તે દરેક ખોટું કાર્ય કરી બેસે છે પછી તેને સાચું સાબિત કરવા પ્રયાસ કરે છે. તે આમ કેમ કરે છે તે તો તે સમજાવી શકતો નથી; પરંતુ ભુદ્ધિ-ભ્રમના કારણે એવો નિશ્ચય કરે છે કે હું જે કંઈ કરું છું તે બરાબર જ છે. દુરાચાર આદર્શ પછી તે તેને શિષ્ટાચાર સાબિત કરવાનો વ્યર્થ પ્રયાસ કરે છે. તે ખોટું કરે છે અને તેને સાચું બતાવવા પ્રયત્ન કરે છે. તે ઘોડાની આગળ ગાડી જોડવા પ્રયત્ન કરે છે.

ત્રીજી પરિસ્થિતિ છે ક્ષતિપૂર્તિની ક્રિયા. સાધકને ખબર પડી જાય છે કે હું બીજાની દૃષ્ટિમાં નીચો ઊતરી ગયો છું અને મારું સન્માન ભયમાં છે. તે પોતાની જાતને નાનો સમજે છે. તેની ક્ષતિપૂર્તિ માટે તથા બીજાની દૃષ્ટિમાં ઊંચે આવવા માટે તે અચેતનરૂપથી પ્રથમ આક્રમણની રીત અપનાવે છે.

ક્ષતિપૂર્તિની કામનાથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સાધક

પોતાના નિમ્ન આત્માથી હજુ પણ આસક્ત છે. તે પોતાના અભિમાનને બચાવી રાખવા માગે છે અને તે પોતાના આસુરી અભિમાનનું દમન કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. ક્ષતિપૂર્તિની પ્રવૃત્તિ આની જ પરિચાયક છે. યશ સાધક માટે શોભાસ્પદ નથી. આધ્યાત્મિક માર્ગે પ્રવેશ કરવાના સમયે જે તેણે સ્વેચ્છાપૂર્વક પોતાની જાતને પોતાના ઉચ્ચ મનને સોંપી દેવી જોઈએ. વધુ નહિ તો તેણે પોતાના ઉચ્ચ મન પ્રત્યે આત્માર્પણ તો કરવું જ જોઈએ. આ તે નથી કરી શક્યો; સાથે-સાથે તેણે આધ્યાત્મિક માર્ગના આધારભૂત સિદ્ધાંતોની ઉપેક્ષા કરી છે. યમ અને નિયમ જ આધાર છે, જો તેનામાં નમ્રતા હોય તો ક્ષતિપૂર્તિની પ્રથમ આક્રમક રીતોની આવશ્યકતા નથી રહેતી. નમ્ર માણસ તરત જ પોતાની ભૂલ સ્વીકારી લે છે અને તેનાથી શિખામણ લે છે; પરંતુ ક્ષતિપૂર્તિની કામનાવાળા મનુષ્યમાં નથી તો નમ્રતા હોતી કે નથી હોતી પોતાની ભૂલ કબૂલ કરવાની બૌદ્ધિક સચ્ચાઈ, તે આ ખોટી રીતનો ઉપયોગ કરે છે. આ ઉપરથી તમને સ્પષ્ટ થશે કે “ક્ષતિપૂર્તિ”નું આ વિશ્લેષણ મનોવૈજ્ઞાનિક છે, છતાં પણ તેનાથી આધ્યાત્મિક જીવનના નિર્માણ સંબંધી ત્રુટિઓ ઉપર કંઈક, પ્રકાશ પડે છે, એનાથી એ સમજ પડે છે કે સાધનામાં સદાચારની ઊણપ છે. આવી બાબતોને બરાબર કરવામાં ખૂબ જ કુશળતા, કલા તથા અંતરદૃષ્ટિની આવશ્યકતા છે. તેમની સાથે કેવો વ્યવહાર રાખવો તે વ્યક્તિ અને પરિસ્થિતિ ઉપર આધાર રાખે છે.

હવે તમે શંકા ઉપસ્થિત કરી શકો છો કે દમનની ક્રિયા ભૂલ ભરેલી અથવા તે ખોટી કેવી રીતે હોઈ શકે છે. શું બળતણ દૂર કરવાથી અગ્નિ આપોઆપ જ શાંત થાય છે તે સત્ય નથી? બળતણની આયાત બંધ કરવી જોઈએ. ભૂતકાળની સ્મૃતિઓને સંપૂર્ણ રીતે રોકવી, બધી જ કલ્પનાઓનો નિરોધ કરવો, દંઢતાપૂર્વક, માનસિક વિષય ચિંતન રોકવું તથા

વિષયોની આશાનો ત્યાગ-આ છે બધાંએ ભળતણની આયાત બંધ કરવાના ઉપાયો. આટલા માટે જ ઉપદેશ આપવામાં આવે છે કે ભૂતકાળને ભૂલી જાઓ. ભવિષ્ય માટે હવાઈ કિલ્લા ન બનાવો, પણ વર્તમાનમાં જ જીવો. સાચો ત્યાગ તો સંકલ્પ-વિકલ્પના ત્યાગમાં જ છે. મનોજય એ જ મહાજય છે. કહેવાય છે કે જેણે મન જીત્યું તેણે જગત જીત્યું.

માનસિક વિકારો ઉપર વિજય મેળવવા માટે અહિંસક રીત વિશેષ પ્રભાવશાળી છે. આસન તથા સાત્ત્વિક આહાર દ્વારા આંતરિક સમતા લાવો, પ્રાણાયામ દ્વારા મનને સૂક્ષ્મ બનાવો, નિયમિત સાધના દ્વારા કલ્પનાને દિવ્ય વિચારોમાં લગાવો. શ્રવણ, ધ્યેયચિંતન, ઉપાસના વગેરે દ્વારા ઈન્દ્રિયો ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરો.

તમારા મન ઉપર એક નિરીક્ષકની નિમણૂક કરો. સતત વિવેક તથા દૃઢ નિરોધ હોવો જોઈએ. વિચાર તથા સત્વર નિરોધને કદી પણ બંધ ન કરવા જોઈએ. નૈતિક આચરણમાં મનુષ્ય આળસુ છે. તે આ મુખ્ય કાર્ય કરવામાં રસ નથી લેતો. અભિમાન એના માર્ગમાં અવરોધક છે, કારણ આ તો સંપૂર્ણ આંતરિક તાલીમ છે અને તેથી તેની બહાર પ્રસિદ્ધ કરવાની કોઈ જરૂર નથી. જ્યારે શારીરિક તપ તથા બળપૂર્વકની બાહ્ય રીતો બધા માટે વીરતાપૂર્ણ માલૂમ પડે છે તથા તેની પ્રશંસા કરવામાં આવે છે. આ અભિમાન ઘણું સૂક્ષ્મ છે અને તે સહેલાઈથી સમજમાં આવતું નથી. તેમ છતાં પણ નૈતિક આળસ અને શુભેચ્છાનો અભાવ જ મુખ્ય કારણ છે. જો વાસ્તવમાં તમે પ્રગતિ કરવા ઈચ્છતા હો તો સાચા માનસિક નિયંત્રણ દ્વારા સાચો પ્રયાસ કરશો. તમારે માનસિક આળસને દૂર કરીને ઉચ્ચ મનને સહકાર આપવો જોઈએ અને અશુદ્ધ મન સાથે અસહકાર કરવો જોઈએ. આમ ન કરવામાં આવે તો તમે હઠપૂર્વક બાહ્ય સાધનોમાં નિષ્ફળ જાઓ છો તથા બાહ્ય કારણો તથા વ્યક્તિઓનો વાંક કાઢો છો અથવા તો આધ્યાત્મિક સાધનાની જ વિરુદ્ધમાં થઈ જાઓ છો. આ તમારી મોટી ભારે ભૂલ છે. આનાથી તો તમારે

સૌથી મોટી ખોટ સહન કરવી પડશે.

આ વિષયનો ઉપસંહાર કરતાં એક વાત ઉપર ખાસ ધ્યાન આપો. તમે પૂછી શકો છો કે શું બાહ્ય ઈન્દ્રિયોને વશમાં રાખવાથી કોઈ લાભ કે પુણ્ય થયું નથી? તેનું પણ દમન કરવું આવશ્યક છે અને તે સારું છે, પરંતુ તમે તેનાં ઉપલક્ષણ તથા મર્યાદાને બરાબર સમજી લો. સહજ બુદ્ધિથી તેનો અભ્યાસ સહાયક સાબિત થાય છે. તિતિક્ષાનો અભ્યાસ કરતી વખતે ઈન્દ્રિયો સાથે લડવું (યુદ્ધ કરવું) બરાબર છે. કોઈ કોઈવાર એકાદ-બે ઈન્દ્રિયોને સંપૂર્ણ નિયંત્રણમાં રાખવી બરાબર છે, જેમ કે મહિનામાં એક વાર અથવા બંને અગિયારશના દિવસે તમે સંપૂર્ણ નિર્જળ ઉપવાસ તથા રાત્રે જાગરણ કરી શકો છો. આને એક સાધન માનવું જોઈએ. તેને જ સાધ્ય કે લક્ષ્ય સમજી લેવાની ભૂલ ન કરીએ. આંતરિક આત્મસંયમ માટે આ એક સહાયક સાધન છે. તિતિક્ષાના વિકાસ માટે આ ઉપયોગી છે, એમાં શંકા નથી. તેના ઘણા લાભની સાથે તેમાં ત્રુટિઓ પણ અવશ્ય છે. મૂર્ખતાપૂર્વક સાધનાનો અતિરેક કરવામાં આવે તો સાધકની સાધનાશક્તિ ખૂબ જ ઘટી જાય છે. બાહ્ય ઈન્દ્રિયદમન આવશ્યક છે પણ તે જ લક્ષ્ય નથી. તે ખાંડાની ધાર જેવું છે. અયોગ્ય પ્રયોગ કરવામાં જોખમ પણ છે જ. સાધનામાં તેના 'સમ્યક્' સ્થાનને સમજી લઈ બુદ્ધિમાન બનો. તેનો સુયોગ્ય ઉપયોગ કરી મન ઉપર નિયંત્રણ કેળવો. તમને સફળતા અવશ્ય મળશે. તમારો મહિમા વધશે. તમે મહિમાવાન બનશો.

આત્મદમન તથા મનોનિગ્રહ માટે ગીતા તમને માર્ગદર્શક થાઓ. ભગવાન કૃષ્ણ તથા ગૌતમબુદ્ધ જેવા યોગીશ્વરો તમને ઈન્દ્રિયદમન માટે અંતરૂદ્ધિ આપો. ઈશ્વર તમને અજ્ઞાનના સમ્યક્ ઉપયોગ માટે પ્રેરણા આપો. તમે પૂર્ણત્વ પ્રાપ્ત કરો.

□ 'સાધના'માંથી સાભાર

રાહદર્શક, સખા અને તત્ત્વજ્ઞ

- શ્રી સ્વામી ચિદાનંદજી

પરમોચ્ચ, શાશ્વત, વૈશ્વિક દિવ્ય આત્મા, જેને પામવાનું આપણું અંતિમ લક્ષ્ય છે, જે આપણા જીવન સહિત બધી બાબતોનો અંદર બેઠેલ મૂક અદૃશ્ય સંચાલક છે તેને ભક્તિભાવભરી શ્રદ્ધાંજલિ. આપણે આ વાત સ્વીકારી લઈએ કે આ મૂક અંતઃસ્થિત સંચાલક આપણો શાશ્વત જીવનસાથી તો છે જ, પરંતુ તે હરહંમેશ આપણા સાંનિધ્યમાં રહેતો મૂક સાક્ષી પણ છે. તે બધી વસ્તુઓ જાણે છે, તે આપણાં મન, બુદ્ધિ અને વિચારો, સ્મૃતિઓ, મનોભાવ, ભાવનાઓ, ભય, ઉપાધિઓ, ચિંતાઓ, અચોક્કસતાઓ, આંતરિક પ્રેરણાઓ અને ગર્વ તેમજ અંદર છૂપા બેઠેલા પૂર્વઝહોનાં અંતરતમ છૂપાં સ્થાનોનો તાગ પણ મેળવે છે.

તે આપણાં સમસ્ત માનસનો મૂક સાક્ષી છે, કશું જ બાકી રહેતું નથી. કશું તેનાથી ખાનગી નથી. તેથી તેની સર્વ-દૃષ્ટ ત્રાટક-દૃષ્ટિ અને તેની સર્વજ્ઞ વૈશ્વિક દિવ્ય બુદ્ધિ સાથે આપણે યોગ્ય રીતે વર્તવું જોઈએ, છતાં પણ એનો અર્થ એ નથી કે તેનો ડર રાખવો અને આપણે હંમેશ “હાય! મેં આમ કર્યું, મેં આવું વિચાર્યું, તે તો આ બધું જાણે છે. હવે શું થશે?”

આવા સતત દબાણ હેઠળ રહેવું જોઈએ નહિ, કારણ ઉપલી બધી વાત ખરી છે, તે તમારો રાહદર્શક, સખા અને તત્ત્વજ્ઞ છે. તમને હરહંમેશ સલાહ આપવા તૈયાર છે, સાચી દિશા શોધવામાં તમને મદદરૂપ થશે, ખોટા રાહ પર જતા હશો તો તમને હાથ પકડી પાછા ખેંચી લેશે અને તમારા સર્વોચ્ચ ભલા અને કલ્યાણની દિશા તરફ જવા સમજાવશે, પ્રેરશે અને દોરશે.

જે પોતાની જાતને મદદ કરે છે તેનો ઈશ્વર મદદગાર થાય છે. જેઓ સંઘર્ષ કરતા જણાય તેમની મદદ તે દોડે છે. અસંખ્ય લોકોનો પોકાર તેણે સાંભળ્યો છે. સમય ભલે લાગ્યો હોય પણ તેના કાન હજુ સરવા છે,

તેના હાથ ટૂંકા પડ્યા નથી. ઈશ્વરમાં આજે પણ પ્રતિભાવ આપવાની શક્તિ છે, કારણ ઈશ્વર કાળથી પર છે. તે સર્વત્ર હાજર હોય છે, તે અહીં અને અત્યારે જ હાજર છે. તે કદી ‘ભૂતકાળ’નો ન હતો કે ન તો તે કદી ભવિષ્યકાળમાં હશે. ‘તે તો હંમેશ છે’-વર્તમાન છે.

ક્યારેક આ બાબતની અણસમજના કારણે આપણે ‘દોષિત મનોવૃત્તિ’ ધરાવવા લાગીએ છીએ, જેને લઈને મંદિર તરફ જતાં પગ પાછા પડે છે અને ભગવાનની મૂર્તિ તરફ દૃષ્ટિ થતી નથી. અન્ય જગા પર, માનવસમૂહ સામે આપણે હિંમતથી પ્રાર્થના ગાઈ કાઢીએ છીએ, કારણ અંતઃકરણમાં શું ચાલી રહ્યું છે તે માણસને ખબર નથી હોતી, પરંતુ જો આપણું અંતઃકરણ તદ્દન બુદ્ધિ થઈ ગયું ન હોય તો જ્યારે મંદિરની મૂર્તિ સામે ફરી ઊભા રહીએ ત્યારે આપણી બધી ઝુટિઓ, કમજોરીઓ, દોષો અને એવું બધું જે નિમ્ન કક્ષાનું હોય તે વિષે જાગ્રત થઈએ છીએ, કારણ આપણે જાણતા હોઈએ છીએ કે જેની સામે આપણે ઊભા છીએ તે એવી વ્યક્તિ છે, જેનાથી કશું છૂપું નથી.

આપણે અસાધારણ, વિચિત્ર પરિસ્થિતિમાં છીએ. આપણે જાતને જાણીએ છીએ અને પ્રભુ પણ તે બાબત જાણે છે તે પણ આપણે જાણીએ છીએ અને તેથી પરિસ્થિતિ બેહૂદી થઈ રહે છે. જેમ દેશનો કાયદો તોડનાર પોલીસ સ્ટેશન પાસે જતાં વ્યાકુળ થઈ જાય છે તેમ આપણે પણ દેવળ, મસ્જિદ કે મંદિર પાસે જતાં બેચેન થઈ જતા હોઈએ છીએ અને તેથી ધીમે ધીમે આપણે ત્યાં જવાનું ટાળીએ છીએ.

આ કારણે ક્રમશઃ બધા ધર્મથી આપણે દૂર ભાગતા જઈએ છીએ, કારણ આપણને થાય છે કે આપણી પોતાની આંતરિક સ્થિતિના મુકાબલે અને ઈશ્વર બધું જાણે છે તે આપણે જાણતા હોવાથી ઈશ્વર

સામે જતાં એક પ્રકારની નાખુશી, કઠંગી સ્થિતિ ઊભી થતી અનુભવીએ છીએ. આ કોઈ સુખદ સ્થિતિ નથી, કારણ આપણે જે કંઈ મેળવવું છે તે એક જ ઉદ્દગમમાંથી-ઈશ્વર પાસેથી-મેળવવાનું છે.

આ સંજોગોમાં આપણો ભગવાન સાથેનો અસાધારણ સંબંધ અને ઈશ્વરના આપણા પ્રત્યેના અભિગમનું આ ત્રીજું પરિમાણ મહત્ત્વનું બને છે, કારણ અગાઉ કહ્યા મુજબ, ઈશ્વર આપણો જીવનભરનો સાથી અને અંતરવાસી, સર્વજ્ઞ સાક્ષી તો છે જ; ઉપરાંત તે આપણો રાહદર્શક, સખા અને તત્ત્વજ્ઞ છે. તેથી પણ આગળ વધી, વ્યક્તિનિષ્ઠ ધર્મ કહે છે કે ઈશ્વર આપણાં પિતા, માતા, સખા, સંબંધી અને વરિષ્ઠ શુભેચ્છક છે. તે નિઃસહાયનો સહાયક છે. ભયગ્રસ્તોને ઉગારનાર છે, પતિત-પાવન છે અને જરૂર પડે તેનો મિત્ર છે, જ્યારે કોઈ સહાયક ન હોય ત્યારે ઈશ્વર જ સહારો છે.

આમ, મર્ત્યલોકમાં કોઈ પણ સમયે, કોઈ પણ સંજોગોમાં, ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં મુકાયા હો ત્યારે ભગવાન જ સર્વ કાંઈ છે. તમારે તો ફક્ત હાક મારવાની છે, તુરતાતુરત તે પ્રતિભાવ આપે છે, કારણ તે નિકટતમ અને પ્રત્યક્ષ છે. તે તત્કાળ પ્રતિક્રિયા કરે છે. બીજી બધી વસ્તુઓ ઢીલ કરે પણ ભગવાનમાં કોઈ ઢીલ નથી. ઈશ્વરનું આ તૃતીય પરિમાણ એટલું મહત્ત્વનું છે કે તે બધા પર છવાઈ જાય છે અને આપણી બધી ત્રુટિઓ હોવા છતાં તેની સામે ઊભા રહેવા પ્રેરે છે.

જગદ્ગુરુ આદિ શંકરાચાર્ય દિવ્ય માતાજીને અપીલ કરતી દિલ હચમચાવી મૂકે તેવી કાવ્યરચનામાં કૃપા માટે પ્રાર્થનાના દરેક શ્લોકની છેલ્લી કડીમાં કહે છે, “આ જગતમાં કુપુત્રો પાકે ખરા, પરંતુ કુમાતા કદી જાણી નથી.” માનવના ઈશ્વર સાથેના સંબંધમાં આશાનું આ પાસું છે. માણસના ભગવાન સાથેના સંબંધમાં આ એક ધનાત્મક, વિશ્વસનીય અને ઊર્ધ્વગામી પાસું છે. તે તમારો નિત્યસાથી છે. તે તમારો સર્વજ્ઞ, અંતઃસ્થ, આંતરિક સાક્ષી છે. તે ઉપરાંત ઈશ્વર તમારો માર્ગદર્શક,

સખા અને તત્ત્વજ્ઞ છે.

માટે તમે ગમે તેવા હો, પૂરા દિલથી અને ઉત્સાહપૂર્વક, હૃદયની બાળસુલભ સરળતાથી તેના ભણી વળો, તમારી સઘળી આંતરિક પરિસ્થિતિ તેની સામે ખુલ્લી કરો, કશું છુપાવ્યા વગર, કશું મનમાં સંઘર્ષા સિવાય રજૂ કરો. બાળક જેવા નિષ્કપટ બનો, પછી જુઓ તેની કૃપાની અને ઈશ્વર ધરતી પર મોકલતો રહે છે તે પુણ્ય પુરુષોની આશિષની તમે બધી બાબત સર કરશો, પરમાનંદ પ્રાપ્ત કરશો, આ જીવન સફળ કરશો અને અહીં પૃથ્વી પર તમને જે મિશન માટે મોકલ્યા છે તે પરિપૂર્ણ કરશો.

વિઘ્નોમાં પણ મહાન સત્તાનાં દર્શન કરો

હે શાશ્વત, સર્વવ્યાપી, અંતર્યામી વૈશ્વિક દિવ્ય આત્મા તને ભક્તિભાવપૂર્ણ પ્રણામ! તારા દિવ્ય સાંનિધ્યમાં જે બધા નિષ્કપટ સાધકો એકઠા થયા છે તેમના પર કૃપા કર! તેમને અસ્ખલિત મુમુક્ષા અને આ મુમુક્ષાને પૂર્ણ કરવા દૃઢસંકલ્પની ધન્યતા આપ, જેથી ગમે તેટલી અડચણો, મુશ્કેલીઓ કે પ્રતિકૂળ સંજોગો ઊભા થાય છતાં તેઓ ડગે નહિ.

આ વિઘ્નોમાં તેમને શારીરિક રીતે મજબૂત કરવા માટે જરૂરી શિસ્ત, તેમનામાં પડેલ સુષુપ્ત શક્તિઓ જગાડવા જોઈતું અનુશાસન જોવા માટે આંતરદષ્ટિ, દૂરદષ્ટિ અને સમજણ આપ, જેથી તેની અભિવ્યક્તિથી આ મહાન ઉપલબ્ધિ તેઓ મેળવી શકે.

તેઓ પ્રતિકૂળ સંજોગો કે અડચણોને તે દષ્ટિએ ન જુએ! તેમને દષ્ટિ અને સમજણ આપ કે તેમાં તેઓ તકો જુએ, વિઘ્નોમાં તારું સાંનિધ્ય ભાળે, ઈશ્વરની વિરુદ્ધનું કંઈ અભિવ્યક્ત થતું ન દેખે, તારી વિરુદ્ધનું, બીજું અંગ, વિભાજન થતું ન સમજે, કારણ આપણે મહાન ઋષિઓ અને વેદોના સંતોની પરંપરાના છીએ. આપણે એક પરમ, અલૌકિક, નિરપેક્ષ, અદ્વૈત વાસ્તવિક-સત્તામાં માનીએ છીએ, જે દિવ્ય અને આસુરી, ધનાત્મક અને ઋણાત્મક જેવા શાશ્વત, વૈશ્વિક વિભાજનને સ્વીકારતી નથી.

અમારી માન્યતા છે:

“સર્વમ્ ખલ્વિદમ્ બ્રહ્મ;
એકમેવ અદ્વિતીયમ્ બ્રહ્મ;
બ્રહ્મૈવ સત્યમ્ એકમ્ સત્ -

આ બધું ખરેખર બ્રહ્મ છે, બ્રહ્મ એક અને અદ્વિતીય છે, બ્રહ્મ જ ફક્ત સત્ય છે, સત્ય એક છે”. માટે બ્રહ્મ દેખાતાં વિઘ્નોરૂપે પણ એક મહાન વાસ્તવિક-સત્તા જ રહી છે તેને કળવાનું જ્ઞાન તારી કૃપા વડે તેમને આપ.

જેઓ કૃતનિશ્ચયી અને દૃઢસંકલ્પિત છે તેમને મન બાધાઓ વિઘ્નો નથી. વહેતી નદીની પેલે પાર જતાં નાવિકને જ જાણ હોય છે કે જોરદાર હલેસાં મારવાં પડશે. વેગીલા પ્રવાહવાળી નદી તેને વિઘ્ન નથી લાગતી તે તો એટલું જ સમજે છે કે તેણે સામા કિનારે પહોંચવાનું છે. તેના મનમાં તો એટલી જ સભાનતા છે કે સામા કાંઠે ન પહોંચાય ત્યાં સુધી વધુ ને વધુ બળપૂર્વક તેણે હલેસાં મારે રાખવાનાં છે.

આ રીતે તમારી કૃપા વડે તેઓ દૃઢસંકલ્પિત બને અને જીવનમાં જે બધું આવે તેને સહન કરવા, તેને સ્વીકારી લેવા અને આવકારવા એક દૃષ્ટિ અને સમજણ પ્રાપ્ત કરે.

તેઓ બધામાં તમારી હસ્તીનું દર્શન કરે, આ દર્શન વધુ મહેનત કરવા માટેનાં તક અને પ્રસંગ પૂરાં પાડે અને વધુ સબળપણે બહાર લાવવા, વધુ શક્તિનું સર્જન કરવા માટેનું અનુશાસન બનાવવાની પરિસ્થિતિ પણ આપે.

આમ, તમારી કૃપા તેમનામાં આ ધનાત્મક રીતે આધ્યાત્મિક ગુણો પ્રગટાવે - આ સદ્ગુણો તેમને પૂરેપૂરી પૂર્ણતા - જે તેમની મહાન નિયતિ છે-માટે તૈયાર કરશે!

એક યોગી, એક આશ્રમવાસી, એક સાધક આ ખરબચડા રસ્તે જે બધી અડચણો ને બાધાઓનો સામનો કરતા હોય છે તે બધાનો આદરણીય અને વહાલા પવિત્ર ગુરુદેવે સામનો કરેલો અને તેમાંથી પાર ઊતરી એક સર્વોચ્ચ અનુશાસિત અને દૃઢનિશ્ચયી યોગી તેમજ વેદાંતી તરીકે પ્રગટ થયા; તેમને પ્રેમભર્યાં પ્રજ્ઞામ. તેઓ

બળત્તર, જ્ઞાની અને પહેલાંથી વધુ કૃતનિશ્ચયી બન્યા એટલું જ નહિ, પરંતુ પૂર્ણ વિકસિત અને સૌમ્ય બન્યા, આવતી પેઢીના સાધકો માટે પણ સહાનુભૂતિ ધરાવતા થયા, કારણ પોતાના જાતઅનુભવથી તેમણે જાણ્યું કે કેટલીયે મુસીબતોમાંથી નવા સાધકોએ પસાર થવું પડશે, આપત્તિઓ સર કરવી પડશે અને તકલીફોનો સામનો કરવો પડશે.

તેઓ કહેતા કે યાતનાઓ માનવદૃઢ્યમાં દયા અને અનુકંપા રોપે છે. આ જાતનો અનુભવ તેમણે જાતે લીધો હોવાથી બીજાનાં દુઃખ-દર્દને સમજવાની શક્તિ આવે છે અને બીજા સાથે સહાનુભૂતિથી વર્તન થાય છે.

તેમના આશીર્વાદ અને કૃપાકટાક્ષ આપણામાં સાધકોની સમસ્યાઓ સમજવા અને તે માટે સહાનુભૂતિ દર્શાવવા પ્રેરણા સીંચે; સૌથી વધુ તો આપણી જાતની અંદરથી મહાન ખંત, શક્તિશાળી સંકલ્પ અને દૃઢ નિશ્ચય પેદા કરવાની આવશ્યકતા ઉપજાવે, કારણ આ ખાડાખેંચાવાળા, ખડકાળ રાહ પર એ જ આપણા મિત્રો છે, મૂડી છે. આ રાહ ખડકાળ જ નથી તે કષ્ટપ્રદ પણ છે. તે ટૂંકો રસ્તો નથી, તે છે લાંબો, અવિરત મુસાફરી કરી અંતિમ લક્ષ્ય પર પહોંચવાનો માર્ગ.

તેથી તેમાં ખૂબ ધીરજ, ખૂબ સહનશીલતાની જરૂર પડે છે. તેના લંબાણનો વિચાર ન કરશો, પરંતુ જેમ એક ચીનના જ્ઞાની તત્ત્વજ્ઞે કહેલું તેમ “લાંબામાં લાંબી યાત્રા પણ છેવટે તો એક-એક ડગલું જ છે ને!” રોકાયા સિવાય આ એક ડગલું ભરતા રહો, પાછળ ન પડી જાઓ તેની કાળજી રાખજો, રસ્તામાં વિસામો લેવા રોકાશો નહિ, આનંદ કે સંતોષ શોધવા આડરસ્તે ભટકશો નહિ.

ગમે તેટલો ખડકાળ કે દુર્દમ્ય રાહ હોય પણ જો એક-એક ડગલું ચાલતાં રહીશું તો એક દિવસ આપણે પરમ લક્ષ્યને પહોંચવા જ સર્જાયા છીએ. આપણો જન્મજાત હક, આપણી દિવ્ય નિયતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે જ આપણે પેદા થયા છીએ. આ સત્ય છે.

□ ‘મુક્તિપથ’માંથી સાભાર

આદર્શ ત્યાગનું પ્રાણતત્ત્વ

- શ્રી સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી

ગીતા મહાકાવ્યનો નાયક અર્જુન સામાન્યતયા સમગ્ર માનવત્વના પ્રતીક સમો છે અને એ પોતાને સંપૂર્ણ માનવીય પરિસ્થિતિમાં નિહાળે છે. અર્જુનની આ પરિસ્થિતિ એની એકલાની જ નહિ, તમારી પણ છે, મારી પણ છે અને બધાંની પણ છે. મહાભારત કંઈ એવો ગ્રંથ માત્ર નથી કે જે તમને પુરાણકાળમાં થઈ ગયેલા કેટલાક ઐતિહાસિક બનાવોનું કે પાત્રોનું વિવરણ કે ફક્ત કથા જ કહે. એ તો આખા રાષ્ટ્રની સભ્યતા અને સંસ્કૃતિ - અને એટલું જ નહિ - કોઈ ધારે તો કહી શકે કે સમગ્ર માનવજાતની સભ્યતા અને સંસ્કૃતિ - ના સ્વરૂપનું ઉદ્ઘાટન છે. એ મહાભારતના ઉપદેશનો હેતુ, સમગ્ર માનવજાતને માર્ગદર્શન આપીને ક્રમે ક્રમે પરમ લક્ષ્ય તરફ પહોંચાડવાનો છે અને ભગવદ્ગીતા, મહાભારતીય મહાકાવ્યના આ હેતુના સારતત્ત્વ રૂપ છે. ભગવદ્ગીતાનો હેતુ અદ્વિતીય છે. ભલે એ મહાકાવ્યના વાઘામાં સજ્જ થયેલી હોય, ભલે એનો બાહ્ય આકાર, ભાષાકીય કલાસંબંધી કે પૌરાણિક હોય, ભલે એની શૈલી કથનાત્મક રહી હોય ! આવું બન્યું છે, કારણ કે મહાકાવ્યના વીરકાવ્યના વાતાવરણમાં એનું સ્થાન છે અને વિશિષ્ટ પ્રકારનું ભવ્ય વીરત્વ સમગ્ર મહાભારતમાં અને એ રીતે ભગવદ્ગીતામાં પણ છવાયેલું પડ્યું છે. આ કોઈ ભરવાડનો ઉપદેશ નથી, આ કોઈ બાવા-સાધુનો ઉપદેશ પણ નથી કે કોઈ ઘર-બાર છોડીને પોતાને બધાથી અળગા કરી દેનાર ત્યાગી-વૈરાગીનો પણ આ ઉપદેશ નથી. આમાં તો એક એવી ઊભરાતી તાકાત છે કે જેમંથી મોટાં પરિણામ લાવનારાં અને મોટી અસર કરનાર કાલક્ષણોવાળાં કાર્યો-પુરુષાર્થનો ધોધ વહી રહ્યો છે. તમે મહાભારતના અધ્યાયો વાંચશો તો તમે આગળ ધસવાની તીવ્રતમ વૃત્તિથી હલી જ ઊઠશો.

ભગવદ્ગીતાનો સંદેશ તો ખાસ કરીને આધ્યાત્મિકતા પ્રધાન છે - આધ્યાત્મિકતાની સાચી પરિભાષાના અર્થમાં એ એવો સંદેશ છે - આ સમજવા માટે ધર્મ અને આધ્યાત્મિકતાનાં આપણાં ચીલાચાલુ માનસિક વલણોને આપણે વિશુદ્ધ કરવાં પડશે. જ્યારે ભગવદ્ગીતા જેવું કોઈક 'યોગ'નું પુસ્તક હાથમાં લઈએ ત્યારે સર્વપ્રથમ તો આપણે આપણા મનને સાપેક્ષતાશૂન્ય - સાપેક્ષ પ્રતિક્રિયા વગરનાં - બનાવવાં જોઈએ અને આ નિર્વૈયક્તિક ઉપદેશને ઝીલવા માટે પૂરતી રીતે સજ્જ થઈ જવું જોઈએ. આપણે વ્યક્તિમત્તાવાળા છીએ અને ઉપદેશ વ્યક્તિમત્તાથી વેગળો છે અને વિવિધ સોપાનક્રમે પ્રગટ થતો રહ્યો છે. છેવટે તે ઉપદેશ એવો સંપૂર્ણ નિરપેક્ષ, નિર્વૈયક્તિક થઈ જાય છે કે જેમાં બધી વ્યક્તિમત્તાઓનો વિલય થઈ જાય છે અને જાણે એ વ્યક્તિમત્તાઓ પૂર્વે ક્યારેય હતી જ નહિ એવી સ્થિતિ આવી જાય છે પરંતુ આપણે ખૂબ સખત રીતે વ્યક્તિઓ જ છીએ. ચક્રમકના પથ્થર જેવી આપણી વ્યક્તિમત્તાઓ આપણા માટે વાસ્તવિક લાગે છે અને તેથી ભગવદ્ગીતાના ઉપદેશ પાછળ રહેલા મહાન વૈશ્વિક હેતુને પકડવા પચાવવા કે જાણવા-માણવાનું આપણા માટે સંભવિત જણાતું નથી, કારણ કે આપણે પેલી વૈયક્તિકતાની કક્ષાને જ વળગી રહ્યા છીએ. ભગવદ્ગીતાના ઉપદેશક, આપણા આ મનોવિજ્ઞાનને બહુ સારી રીતે સમજે છે અને કદાચ માનસશાસ્ત્રીઓ પૈકીના, એ આપણે કદી પણ કલ્પના પણ ન કરી શકીએ એવડા મોટા માનસશાસ્ત્રી છે અને એથી એ પોતાનો ઉપદેશ સામાન્ય માનવીની કક્ષાથી જ શરૂ કરે છે. જ્યારે એ ઉપદેશની કોઈ પણ રીત અજમાવે છે કે એની ચર્ચા કરે છે ત્યારે માનવસહજ લાગણીઓનો

ખાસ ખ્યાલ રાખે છે અને પરિણામે વ્યક્તિની લાગણી કે લાગણીઓનો સમૂહ પોતે જ કાર્યમાં પરિણત થાય છે જ્યારે આપણે દુનિયા સાથે મુકાબલો કરતા હોઈએ છીએ કે આપણી ફરજો બજાવવા માટે તત્પર હોઈએ છીએ ત્યારે આપણી લાગણીઓ જ આપણને એક ચોક્કસ દિશા તરફ દોરી જાય છે જ્યારે આપણે નાનાં બાળકો હોઈએ છીએ, તરુણાવસ્થામાં હોઈએ છીએ કે યુવાનીના ઉત્સાહમાં મસ્ત હોઈએ છીએ ત્યારે આપણે અનેક આશા-અરમાનો સેવતા હોઈએ છીએ અને માનતા હોઈએ છીએ કે આપણામાં અનેક શક્તિઓનો ભંડાર ભર્યો છે એ વખતે આપણે આપણા જીવનનો એક કાર્યક્રમ ઘડી કાઢીએ છીએ અને ‘મારા જીવનની આ સિદ્ધિ છે’ - એમ કહેતાં ફરીએ છીએ. પરંતુ પ્રકૃતિના જે વાતાવરણમાં મનુષ્ય જીવી રહ્યો છે, તેની સમજણના અભાવના લીધે છેવટે આવો ઉત્સાહ ધૂંધળો બની જાય છે પ્રકૃતિની વાસ્તવિકતાને ધીરે ધીરે અને ક્રમે ક્રમે સમજીને જ મનુષ્ય વધુ ને વધુ પ્રૌઢ અને પકવ બને છે. એનો ભયપણનો એ ઉત્સાહ ધીરે ધીરે મંદ પડતો જાય છે અને એના સફેદ વાળની પરિપકવતા એને બીજી જ ભાષામાં વાતો કરવા શરૂ કરી દે છે. અને આપણને એ કહે છે કે આપણે જીવનકલામાં પૂરેપૂરા પાવરધા નહોતા થયા, ત્યારની આપણી કલ્પનાની દુનિયા કરતાં ખરેખર દુનિયા કોઈ જુદા જ પદાર્થથી બનેલી છે. અર્જુન આ પ્રકારની વ્યક્તિઓ માંહેનો હતો. એટલે કોઈ પણ સમયના, કોઈ પણ સ્થાનના, અમુક દોષો અને ગુણોથી ભરેલા વ્યક્તિત્વવાળા સામાન્ય માનવીના પ્રતીક સમો જ તે બધી રીતે અહીં છે. માનવસહજ નબળાઈઓ અને શક્તિઓ પણ અહીં અર્જુનમાં દેખાય છે. આપણામાંના બધામાં જ નબળાઈઓ પણ છે અને કેટલીક શક્તિઓ પણ છે. આ બધા મુદ્દાઓનો ખ્યાલ રાખવો અહીં જરૂરી છે. આપણે કેવળ આપણી નબળાઈઓને જ ખોટી રીતે વધારે મહત્ત્વ

આપવું ન જોઈએ અને આપણી શક્તિઓની ખોટી રીતે ઉપેક્ષા પણ ન કરવી જોઈએ. તેમ જ એમ પણ ન માનવું જોઈએ કે આપણે સર્વે સર્વા છીએ. આપણે સંપૂર્ણપણે દોષયુક્ત હોવાનો બીજા છેડાનો દાવો પણ આપણે ન કરવો જોઈએ. આપણે ભેળસેળવાળી અને અનેક પરિબળોવાળી દુનિયામાં વસીએ છીએ. ઈન્દ્રિયોએ કંડારેલા નિકુંજપથ દ્વારા સ્થળ, કાળ અને વિષયોની દિશામાં રજોગુણ આપણને બહાર ખેંચતો રહે છે. જ્યારે સાથેસાથ આપણામાં સત્ત્વગુણની પણ શક્તિ છે. તે સત્ત્વગુણ આપણને અકબંધ રાખે છે, આપણને સ્વપર્યાપ્ત અને પોતામાં જ એકત્વની ભાવનાવાળા પોતાની કક્ષામાં રમમાણ બનાવે છે. આપણામાં વર્તમાન સત્ત્વગુણ આપણા વ્યક્તિત્વની સ્થિરતાને જાળવી રાખે છે. અને એની સાથોસાથ જ આપણામાં રજોગુણ પણ વધતો રહે છે, ત્યારે એને લીધે આપણા જીવનમાં ઉદ્દેગ અને ગભરામણ પણ થાય છે. વળી, કોઈ કામ કરવાની ઈચ્છા જ ન થવી, વસ્તુઓ તરફ કંટાળો આવવો, થાક લાગવો વગેરે કેટલીક લાગણીઓ આપણે અવારનવાર જીવનમાં અનુભવીએ છીએ, તે તમોગુણનું પરિણામ છે. તમોગુણ એ ‘જડત્વ’ છે. આ ત્રણે ગુણો એકસાથે ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં આપણામાં જોવા મળે છે. આપણે દરેક વખતે સાત્ત્વિક, રાજસિક અને તામસિક એકીસાથે હોઈએ છીએ. આ ત્રણ ગુણોમાંથી કોઈ એક સપાટી પર આવે છે, અને બીજા બે ગુણોને કે ઓછામાં ઓછા એકને નીચે દબાવી દે છે. અને એથી આપણે અમુક ખાસ સમયે અમુક ખાસ પ્રકારના ગુણના મિજાજમાં દેખાઈએ છીએ. મિજાજ બદલી શકે છે. અરે! આપણા વિચારો પણ ફરે છે. આપણું આખું દષ્ટિબિંદુ બદલી જાય છે.

□ ‘ગીતાદર્શન’માંથી સાભાર

સનાતન ધર્મ

[શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદના પ્રાંગણમાં ગોવર્ધનમઠ પુરી પીઠાધિશ્વર શ્રી જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય શ્રી સ્વામી નિશ્ચલાનંદ સરસ્વતીજી મહારાજના વક્તવ્યનો સારાંશ]

ઉપસ્થિત સંતગણ, ભક્તવૃંદ તેમજ ભક્તિમતી માતાઓ,

આપ મહાનુભાવોએ આ સુખદ વાતાવરણમાં અભૂતપૂર્વ ઉત્સાહ, આહ્વાદ તથા આસ્થાપૂર્વક આ કાર્યક્રમનું સમાયોજન કર્યું છે એમાં જેમનું યોગદાન છે તેમના પર ચંદ્રમૌલીશ્વર ભગવાનની અહર્નિશ કૃપા ઉતરે એવી પ્રાર્થના.

ધર્મ શું છે? ધર્મ એટલે ત્રણ મૂળભૂત તત્ત્વો - ઈશ્વર, સૃષ્ટિ અને જીવાત્મા-વચ્ચેનો સંબંધ. ધર્મ એ જીવનનો નિષેધ નથી, તે સંપૂર્ણ જીવન છે. ધર્મ શુષ્ક વાત નથી, સંપ્રદાય નથી, માત્ર સિદ્ધાંત નથી. ધર્મ એ જીવનનો નિષેધ નથી, તે સંપૂર્ણ જીવન છે. ધર્મ એટલે ઈશ્વરમય જીવન. ધર્મ વિના જીવન નથી. જીવનમાંથી ધર્મને લઈ લો તો જીવન ઉદ્દેશહીન બની જશે. મનુષ્ય અજ્ઞાન, સત્તા માટેની લાલસા અને લોભને વશ થઈ ધર્મને તદ્દન ભૂલી જાય છે અને અધર્મમય જીવન જીવે છે. આથી તે પશુ જેવી સ્થિતિમાં આવી પડ્યો છે. તે નીતિનું ભાન ગુમાવી બેઠો છે, આથી તે અત્યાચાર અને જુલમો કરે છે.

ધર્મને જાણવા વેદનું અધ્યયન આવશ્યક છે. પૂર્વગ્રંથોમાં ધર્મજિજ્ઞાસા છે. જેના જીવનમાં ધર્મનિષ્ઠા નથી, પ્રામાણિક દૃષ્ટિથી વિચારવાની ક્ષમતા નથી તેમનું જીવન સાર્થક થતું નથી. બધા દેશોમાં, બધા કાળમાં, દરેક વ્યક્તિ માટે ધર્મ ઉપયોગી છે.

વેદોક્ત ઉપાસના દ્વારા ધર્મ નિર્મલ નિશ્ચલ થઈ જાય છે ત્યારે સગુણ, નિર્ગુણ, બ્રહ્મનિષ્ઠયુક્ત થાય છે. જેમ લોખંડ ચુંબક તરફ આકર્ષાય છે તેમ ધર્મ ઉપાસના દ્વારા વ્યક્તિનું ચિત્ત નિર્મલ થાય છે ત્યારે તે ભગવદ્ પ્રાપ્તિ તરફ જ ખેંચાય છે. નિષ્કામભાવથી કર્મ

કરો. ભગવાનની ઉપાસનાનું બળ પ્રાપ્ત કરો ત્યારે જ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ હૃદયમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આત્મસ્વરૂપ બ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ થઈ દૃશ્યમાન થાય છે.

આપણે એક સિદ્ધાંત આત્મસાત્ કરવો જોઈએ...

દેહના નાશથી જીવાત્માનો નાશ થતો નથી અને દેહના ભેદથી જીવાત્મામાં વસ્તુતઃ ભેદની પ્રશસ્તિ થતી નથી.

સ્વપ્નનો નાશ થવાથી વ્યક્તિનો નાશ થતો નથી. બધાં શરીરમાં જે દૃષ્ટા છે, તે જીવાત્માના ભેદથી તેની પ્રશસ્તિ થતી નથી. આ વૈદિક પ્રારંભિક સિદ્ધાંત છે. આ સિદ્ધાંત સમજ્યા પછી જ જ્ઞાનકાંડ, ઉપાસનાકાંડ, કર્મકાંડમાં પ્રવેશ થાય છે.

સ્વપ્નાવસ્થામાં ત્યાંના વ્યવહારનું સંપાદન થઈ શકે એટલે શરીર પ્રાપ્ત થાય છે, જેમાં અહંકાર-મમતા નિરૂઠ થાય છે, પણ એનો જે સાક્ષી છે તે જ આપણું વાસ્તવિક સ્વરૂપ છે. શાંકરભાષ્યમાં લખ્યું છે- ઈન્દ્રિયો સૂઈ જાય છે, અંતઃકરણ સુપ્ત દશાને પ્રાપ્ત થાય છે, નિદ્રાના પ્રભાવથી સ્વપ્નાવસ્થાની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ દૃષ્ટિથી સ્વપ્નની મામાંસા કરીએ તો શું સિદ્ધ થાય છે? શરીરભેદથી જીવાત્માભેદની પ્રશસ્તિ થતી નથી.

રોજેરોજ તમે જ્યારે ઊંઘી જાઓ છો ત્યારે તમે બાહ્ય પ્રકૃતિથી સાવ કપાઈ જાઓ છો. તેમ છતાંય તમે સ્વપ્નાવસ્થામાં અંદર એક એવી જ દુનિયા નથી અનુભવતા જ્યાં તમે ખાઓ-પીઓ છો, લડો-ઝઘડો છો, સુખદુઃખ અનુભવો છો, રડો-હસો છો? તમે આ શહેરમાં કે બીજા શહેરમાં, તમે આ માણસ સાથે હો કે

બીજા માણસ સાથે, તમે આ પ્રવૃત્તિમાં હો કે બીજામાં- પરંતુ બધું જ સ્પષ્ટ છે, બધું જ વિગતસભર પૂર્ણ છે. તમારી પ્રતિકૃતિ પણ ત્યાં હાજર જ હોય છે. આ બધું ક્યાંથી આવે છે? ત્યાં ન કોઈ સ્થળ-કાળ છે, તમારા સિવાય બીજું કશું ત્યાં નથી કારણ કે તમે ઊંઘી જાઓ છો, જગત અદૃશ્ય થઈ જાય છે તો પછી તમારામાંથી જ બીજી એ દુનિયા ક્યાંથી પ્રગટ થઈ જાય છે? ત્યારે મનની અંદરની દુનિયા પ્રગટ થાય છે. તમે ઊઠો છો ત્યારે સ્વપ્નની દુનિયા અદૃશ્ય થાય છે, પણ પેલા સ્વપ્નના અનુભવ જેવો જ અનુભવ અહીં સક્રિય થઈ જાય છે. મનમાં આપોઆપ વિચારે ઊભટી પડે છે. જો તમે એમના તરફ વળો તો તમારું ધ્યાન, એકાગ્રતા ખંડિત થાય છે. કામ-ક્રોધ, વેર, રાગ-દ્વેષ અને વાસનાના વિચારોમાં તથા સંસ્કારો અને પુરાણી સ્મૃતિઓમાં સૂક્ષ્મ પ્રકૃતિ છુપાયેલી પડી હોય છે. વિચારો ઊભટી આવવાની સાથે આ બધી વૃત્તિઓ, પ્રમાણ, વિપર્યય, વિકલ્પ, નિદ્રા અને સ્મૃતિ વિઘ્નરૂપ બને છે, જે તમારા આધ્યાત્મિક શાણપણને, આત્મજ્ઞાનને લૂંટી લેવા તત્પર હોય છે. એમનાથી ચેતતા રહો. એ તમારી બહાર નથી. એ તમારી આત્મસભાનતા છીનવી લેશે.

સૃષ્ટિ શું છે? સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પરમાત્માની અભિવ્યક્તિ છે. ઈશ્વરે સૃષ્ટિ શા માટે બનાવી? પોતાની કીર્તિ ગવરાવવા માટે? અસંખ્ય પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કરી તેમને શાશ્વત દુઃખમાં જોવા? સૃષ્ટિ રચવામાં ઈશ્વરનો એક હેતુ છે કે સૃષ્ટિ દ્વારા જીવાત્માને બધાં સાધનો આપી તેના દ્વારા પરમાનંદરૂપ પરમાત્માનું ભાન અને જ્ઞાન પામી શાશ્વત સુખ ભોગવવા તેઓ શક્તિમાન થઈ શકે છતાં વિશ્વમાં આજે વિસંગતિ ચાલે છે તેનું મૂળ કારણ શું છે? સમસ્યા અનેક હોઈ શકે પણ કારણ તો એક જ હોય છે, પરંતુ ઘણીવાર કારણ સુધી જવાનો માર્ગ જ અવરોધરૂપ બની જાય છે. જો બ્રહ્મ જગતની સંરચના ના કરત તો આપણને-જીવોને તકલીફ જ ના હોત, અહંતત્ત્વ ના હોત, મહદ્તત્ત્વ ના હોત, મહામાયા મહેશ્વરથી તાદાત્મ્ય થઈ વિલીન રહેત. સચ્ચિદાનંદ સર્વેશ્વર

સૃષ્ટિની રચના કેમ કરે છે?

આ સાથે એક સુખદ સ્મરણ થયું. જ્યોતિષમઠના જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય એક દિવસ આશ્રમમાં પધાર્યા, જ્યાં હું નિવાસ કરતો હતો. તેઓ સત્સંગભવનમાં વિદ્યમાન હતાં. શાંત મનીષી ધ્યાનસ્થ હતા. હું ત્યાં બેસી ગયો. હું તેમને કંઈ પૂછવા માંગતો હતો, પણ સંકોચવશ પૂછી શક્યો નહીં. આ મહાપુરુષે અનુબ્રહ્મ કરી મને પૂછ્યું-‘ઓ સાહેબ! ભગવાનને શું સૂચ્યું કે ઊંઘ બનાવી?’ હું ઉત્તર આપી શકતો હતો. પણ મેં તેમને કહ્યું - ‘હું આપના મુખારવિંદથી ઉત્તર સાંભળવા માંગું છું, પછી તે સમાધિસ્થ મહાપુરુષે કહ્યું, ‘જુઓ, આપણે આપણા બળબૂતા પર નિર્વિકલ્પ સમાધિ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી.’ ગોસ્વામી તુલસીદાસજીએ કહ્યું, ‘બંદર-ભાલૂ જેવા ચંચળ લોકો શી રીતે સમાધિ પ્રાપ્ત કરી શકે?’ અધિકાર વગર એમ કરવા પણ જશે તો બે-ચાર મહિના પછી પાગલની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરશે. નિર્વિકલ્પ સમાધિનું મહત્ત્વ કેમ છે? સવિકલ્પ સમાધિ સુધી દ્વૈતતા રહે છે અને મુક્તિ થોડે દૂર રહી જાય છે. કેવળ નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં જ માણસનો અહંકાર ફરી પેદા જ ન થાય એ રીતે વિસ્મૃતિમાં ડૂબી જાય છે. પ્રમાણ, વિપર્યય, વિકલ્પ, સ્મૃતિ આ ચાર પ્રકારની ચિત્તવૃત્તિ પ્રાણોમાં લય થઈ જાય છે ત્યારે આ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે, પછી આત્મસ્વરૂપ બ્રહ્મસ્વરૂપ બની જાય છે.

જુઓ, ગાઢ ઊંઘ ના હોય તો આપણે વિક્ષિપ્ત થઈ જઈએ. અન્નમય કોશ, પ્રાણમય કોશ, મનોમય કોશ, વિજ્ઞાનમય કોશ, આનંદમય કોશની આપણે વાતો કરીએ છીએ પણ ઊંઘમાં આપણે શરીરથી પર થઈ જઈએ છીએ, માટે આ પાંચ કોશ એ આત્મા છે, એ વાત પર પાણી ફરી જાય છે. ગાઢ ઊંઘમાં આવે ત્યારે કોઈ પોતાના શરીરનું અવલોકન નથી કરતું. આપણે જ્ઞાનેન્દ્રિયો, કર્મેન્દ્રિયોને ભુલાવીને સૂઈએ છીએ. મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, અહંકાર-અંતઃકરણને ભુલાવીને સૂઈએ છીએ. પ્રાણના ભાનને ભૂલાવીને સૂઈએ છીએ.

ત્યાં દ્વયમાં આહ્વાદની અનુભૂતિ થાય તે આનંદ છે.

મહાભારતના વનપર્વમાં ભીમસેને કામને પરિભાષિત કર્યું છે. વિષયજન્ય આનંદમાં તૃપ્તિ હોય છે. જો મને ફૂલોનો હાર પહેરવાની ઈચ્છા થઈ અને મને હાર પહેરાવવામાં આવે તો ખુશી છે. ત્યાં હાર પહેરવાથી તૃપ્તિ થાય છે, પણ તેમાં દ્વૈત હોય છે, ત્યાં શ્રમ હોય છે. ત્યાં આનંદ નથી હોતો. વિષયજન્ય આનંદમાં વસ્તુ સામે છે, તે અનાત્મક પ્રપંચ છે. વ્યક્તિને અન્યમાં પ્રીતિ નથી હોતી, પોતાનામાં જ પ્રીતિ હોય છે.

પ્રીતિ સુખમાં જ છે. જો આપણે મોદ-પ્રમોદ, વિષયજન્ય આનંદને સુખ માનીએ છીએ, તો તેમાં વિયોગની ભાવનાનો ઉદય થાય છે. આ આનંદને આત્મા ન કહી શકાય. કોઈ પણ વિષયવસ્તુના સંપર્કથી અનુભવાતું સુખ એ દુઃખ તથા પીડાનો સ્ત્રોત માત્ર છે. એ પીડાનું ધામ છે અને વળી અશાશ્વત છે. અલ્પજીવી પદાર્થો અનંત સાચું સુખ આપી ન શકે. ઉપભોગો દ્વારા કદી સાચું સુખ ન મળે, કારણ કે વિષયેન્દ્રિયો સાથેના સંપર્કથી એ પ્રાપ્ત થાય છે અને વિષયવસ્તુઓની અધૂરપો - મર્યાદાઓથી ઘેરાઈ જાય છે. કોઈ પણ વસ્તુ માટે ઈચ્છા જાગે છે પછી એના માટેનો તલસાટ જાગે છે. પછી એ તલસાટ શમાવવા ઉપભોગની વસ્તુ પાછળ દોડો છો, તમે વિષયભોગ માણ્યા, પરંતુ વાસ્તવમાં તમને જે અનુભવ પ્રાપ્ત થયો તે આનંદનો વિધાયક શાશ્વત અનુભવ નથી જ, એ તો ભ્રમણા માત્ર છે. વાસ્તવમાં તો નિશ્ચલ શાંત મન જ સુખની સાચી સ્થિતિ છે. આપણી બહારના તમામ વિષયો સાથેનો સંપર્ક નકારાત્મક અનુભવ જ કરાવે છે. સંપર્ક ને પરિણામે પ્રાપ્ત થતા સુખનો આ જ સ્વભાવ છે. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં કહે છે, તમામ ભોગ દુઃખનું મૂળ છે. ઈન્દ્રિયો મનને ધક્કો મારી વિષયાનંદ તરફ ધકેલે છે અને જાતને ફસાવા દઈએ છીએ. ત્યાં સુધી મન પણ બેચેન, અસ્વસ્થ, વિશ્લિપ્ત, વિશુભ્ધ રહે છે, પણ એક વાર મનને સમજાઈ જાય કે આ સાચી દિશા નથી પછી તે વિષયાનંદના પ્રભાવમાંથી મુક્ત થાય છે.

આત્મતત્ત્વ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે, જો વાસ્તવમાં

વિષયાનંદ પ્રેમાસ્યદ હોત તો તેના વિયોગનો ભાવ ન હોત. સ્વરૂપનો વિયોગ, ભોગનો વિયોગ વિયોગયુગ ગર્ભમાં સમાઈ જાય છે. વિષયાનંદ જ કદાચ આનંદ હોત તો આપણે તેને ભુલાવીને સૂઈ કેમ શકત? ભોગ્ય પદાર્થ ઉપલબ્ધ છે, ભોગ્ય પદાર્થ ભોગવવાની ક્ષમતા પણ હોય છે. તેવી જ રીતે ભગવદ્ઉપાસના પણ ઉપલબ્ધ છે, ભગવદ્પ્રાપ્તિ પણ સુલભ છે. બ્રહ્માજી પાસે પણ ભોગ્ય પદાર્થો છે પણ જો તે તેનો ત્યાગ ન કરે તો તે પણ પાગલ થઈ જાય.

સાધકના જીવનમાં ક્યારેક એવી વિકટ મનઃસ્થિતિ પેદા થઈ જાય છે જ્યારે વિષયાનંદ પૂરો થઈ જાય છે. ત્યારે એમ કહેતો થઈ જાય છે - હવે તો બધું ખતમ થઈ ગયું. મારી તો અધવચ્ચે ત્રિશંકુ જેવી હાલત થઈ, ન અહીંનો, ન ત્યાંનો. પરિણામે ઘોર નિરાશા પેદા થાય છે, પરંતુ વાસ્તવમાં આપણને મળેલું આ જીવન એની પ્રાર્થના કરવા અને યશોગાન અને સ્તુતિગાન ગાવા માટે જ છે, જીવનનો બીજો કોઈ હેતુ નથી. જ્યારે તમે ભગવદ્ઉપાસનામાં નિત્ય એનું સ્મરણ કરવામાં અને એની દિવ્યતાની પ્રતીતિ મેળવવામાં વિતાવો છો, ત્યારે તમે તમારા અસ્તિત્વને ન્યાય આપી દો છો, કૃતાર્થ કરો છો. તમારું જીવન મિથ્યા નથી થતું. તમે સાર્થક જીવન જીવ્યા છો. આ એક હકીકત છે. જીવનભર પ્રભુની મહાનતાના સાક્ષી થઈને રહેવામાં તમારું જીવનકાર્ય પૂરું થાય છે.

ગાઠ ઊંઘમાં અર્થની પ્રાપ્તિ ન થાય, મહાપ્રલયની દશામાં પુરુષાર્થની સિદ્ધિ થતી નથી. પરમાત્મા અમુક જીવો પર અનુગ્રહ કરવા માટે સૃષ્ટિની રચના કરે છે. વિશ્વના સનાતન ઋષ્ટા અને આધારરૂપ પરમાત્માએ પોતાના સંકલ્પના પ્રભાવથી જ પ્રકૃતિને પ્રેરણા આપી. આથી પ્રકૃતિએ પોતાની સૃષ્ટિ પહેલાંની સામ્યાવસ્થાનો ત્યાગ કર્યો અને અનેક તત્ત્વોમાં પરિણામ પામતી ગઈ અને આખી સૃષ્ટિ સર્જઈ છે. સંસાર એ માનસિક સૃષ્ટિ છે. ઊંઘમાં સંસાર હોતો નથી. સમાધિમાં પણ તે અદૃશ્ય થાય છે.

અનંતકોટિ બ્રહ્માંડમાં પ્રતિપળ અસંખ્ય જીવો જન્મ લે છે, પણ દરેકનો જન્મ સાર્થક છે? જન્મ છે તો મૃત્યુ નિશ્ચિત છે. જે દેહત્યાગ કરે છે તે મૃત્યુ સાર્થક છે? મરવા માટે નથી મરવાનું, જીવવા માટે મરો. જો તમારે તમારા પોતાના સાચા સ્વરૂપનો, આત્મામાં શાશ્વત જીવન અનુભવવું હોય તો તમારા નાનકડા સીમિત અહંને મરવું પડશે. જ્યારે નિઃશેષતા આવશે ત્યારે જ સર્વસ્વતા તમારા બારણે ટકોરા મારશે.

જો તમે પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિ સમજી લેશો તો તમારો માર્ગ પ્રશસ્ત થઈ જશે. એવું જીવન જ્યાં મોતની છાયા ન પહોંચી શકે. સતત પ્રવૃત્તિ વચ્ચે પણ કોઈ એક ભવ્ય નીરવતા છે, પરમ શાંતિ છે, મૌન છે. જ્યાં બિલકુલ ગતિ નથી. પ્રવૃત્તિમાં પણ નિવૃત્તિ છે.

બધાં અનુભૂતિ કરે છે - મેં હું! અહં એ જ મોટું બંધન છે. પ્રકાશ, આનંદ, શાંતિ, પૂર્ણતા, અખંડિતતા, સત્યની વિરોધમાં કોઈ હોય તો તે આ 'અહં' છે. તમારું મૂળ તાત્વિક અસ્મિતા તો સચ્ચિદાનંદધનની છે. પરમાનંદના મહાસાગર પર તમે 'આનંદ'નું એક મોજું છે. આ છે તમારી સાચી ઓળખ - શુદ્ધ ચેતના. છતાં પ્રતિક્ષણ મૃત્યુનો ભય હોય છે. અહંતા-મમતા પાળેલાં છે ત્યાં સુધી મૃત્યુ નો ભય રહેશે જ. અખંડ વિજ્ઞાનસ્વરૂપ આત્માને નહીં સમજી એ ત્યાં સુધી અજ્ઞાન દૂર નહીં થાય. સ્વયંને આનંદસ્વરૂપ નહીં સમજીએ ત્યાં સુધી આનંદ નથી. ફલાત્મક આનંદનો ત્યાગ કરી વિષયાનંદ ભોગવીશું તો શું સિદ્ધ થશે? એવું ના થાય કે કાયમ માટે સૂઈ જ રહો. ગાઢ ઊંઘ પણ ભોગ કોટિનો આનંદ છે તેને પણ તોડવો પડે છે.

અંતે શું નિષ્કર્ષ થાય છે?

આત્મા પરમાત્મા સ્વરૂપ છે જે અનાત્મક પ્રપંચ છે તે જ દેશની સમસ્યા છે. જુઓ અમારી સંતોની કોઈ પાર્ટી નથી. જો હોય તો તે 'રામરાજ્ય પાર્ટી' હશે. ભારતનાં રાજનૈતિક દળોનું વ્યસન થયું છે, વિકાસના નામ પર છળ કરી સનાતન હિંદુઓની આસ્થાના કેન્દ્રને વિકૃત કરો, ક્ષુદ્ર કરો, નષ્ટ કરો. યજ્ઞ સંપાદન માટે, અન્ન

સંપાદન માટે ગૌવંશ જરૂરી છે. ગૌવંશ પૃથ્વીનું આધિદેવિક સ્વરૂપ છે. ગૌવંશની હત્યા પૃથ્વીની હત્યા છે, બ્રહ્માંડની હત્યા છે.

આપણા જે પ્રશ્નો છે તેનું સમાધાન વેદો દ્વારા સંભવ છે. મનુસ્મૃતિ ના માનવાથી જુઓ આજે વિશ્વની શું દશા છે? માલ વેચવાવાળો તો એનો માલ સારો છે કિંમત સારી છે એમ જ કહેશે. મહાયંત્રનો પ્રચૂર આવિષ્કાર થયા કરે, પ્રયોગ થયા કરે. તો એક પણ દિવ્ય વ્યક્તિ ના રહે એવું પણ સંભવ બને.

પૃથ્વીની ધારા ધર્મ છે. ચતુર્દશ બ્રહ્માંડનું ધારણ પૃથ્વીથી થાય છે. વૈચારિક ધરા પર પૂરું વિશ્વ ઊભું ના રહી શકે. સનાતન ધર્મનો પાયો આધ્યાત્મિક સત્યરૂપી મજબૂત ખડક પર રચાયેલો છે. તેનું આખું માળખું સત્ય અને હિંદુ ઋષિમુનિઓના જ્ઞાન પર રચાયેલું છે. તે પોતે જ સંપૂર્ણ ધર્મ છે. તેને બીજા કોઈ ધર્મ પાસેથી કંઈ પણ શીખવાની કે લેવાની અપેક્ષા નથી. તે જીવનનું સર્વાંગી અને સંપૂર્ણ દર્શન છે પણ આજે તો - 'દિલ કે ટુકડે હુએ હજાર, કોઈ યહાં ગિરા કોઈ વહાં ગિરા' - આ ધર્મ છે. આજે અર્થ-કામ પર લટકુ થઈને ધર્મ-મોક્ષનો તિરસ્કાર કરવામાં આવે છે. એનો પરિત્યાગ થાય છે, ઉપેક્ષા થાય છે.

અમારી વાત પર જો સરકાર ધ્યાન નહીં આપે તો - આ મારો શ્રાપ નથી, સંકેત છે - 'પૂરા વિશ્વ દાને દાને કે લિયે તરસેગા, મધપાન, હિંસા અનર્થના હેતુ છે. વૈદિક વાક્યમયમાં જેને દરિદ્રતાના સ્ત્રોત બતાવ્યા છે તેને વિશ્વ સમૃદ્ધિનો સ્ત્રોત માને છે - માટે જ વિશ્વ દાના દાના માટે તડપશે.

ગૌવંશની હત્યા માટે લોકો કહે છે, ગંગાસ્નાન છોડી દો. તમે કોની સાથે પરામર્શ કરી રહ્યા છો? ગંગાસ્નાન છોડવાથી ગૌહત્યા બંધ થઈ જવાની છે? ગંગાજીની રક્ષાની ભાવનાથી મેં દહેરાદૂનમાં બંધ ઓરડામાં વૈજ્ઞાનિકો સાથે પરામર્શ કર્યો. મેં કહ્યું, 'ગંગાજી પરની પરિયોજનાઓ બંધ કરો, એના કારણો સમજાવ્યા.' અંતે વૈજ્ઞાનિકોએ કહ્યું, 'તમારી વાત

સાચી છે.' એક સરદારજીએ કહ્યું, 'યોજનાઓ નહીં થાય તો પ્રગતિ કેવી રીતે થશે?' મેં કહ્યું, 'પરિયોજના કરીને પ્રગતિ કરવી છે તો હેમકુંડ પર કરો. તમારી બધી યોજનાઓ સિદ્ધ થશે.' પછી સરદારજી ચૂપ થઈ ગયા.

વિકાસ માટે સારી પરિયોજના અનિવાર્ય છે. અમને હિંદુઓની મદદ જોઈએ છે. જો તમે સાથ નહીં આપો તો કુદરત તાંડવ કરશે. આખા વિશ્વનું શાસન રસાતલ થઈ જશે. જેમ નાના બાળક પ્રહ્લાદે હિરણ્યકશિપુના આખા શાસનને રસાતલ કરી દીધું હતું.

શંકરાચાર્યનું સંભૂત શું છે? શાસ્ત્રો પર શાસન કરવું. સરકારનું પૂતળું બનવાનું નથી. આધ્યાત્મિક મનીષી જ સારું શાસન લાવી શકે. ગૌવંશની હત્યા અસત્ય છે. વિશ્વના રક્ષક ભગવાન છે. જો શાસક નહીં માને તો અમે જડબાતોડ જવાબ આપીશું.

મહાભારતમાં એક ખૂબ ગંભીર પ્રસંગ છે. દુઃશાસને દ્રૌપદીના વાળ પકડીને તેને ખેંચી હતી. દ્રૌપદીએ ત્યારે પ્રણ લીધું હતું કે જ્યાં સુધી તેના લોહીથી વાળ ધોઈશ નહીં ત્યાં સુધી વાળ બાંધીશ નહીં. છૂટા રહેશે. છેલ્લે પાંડવોએ કૌરવો સાથે શાંતિમંત્રણા કરવા વિચાર્યું. આ સાંભળી સામે ઊભેલા શ્રીકૃષ્ણ તરફ જોઈ

તેણે પોતાના વીટો પાવરનો ઉપયોગ કરતાં કહ્યું, 'જો શાંતિમંત્રણા થશે તો મારા વાળનું શું? અને શ્રીકૃષ્ણ તમે ભગવાન થઈને અધર્મીના ઘૂંટણે પડવા જાવ છો? જો એમ જ થશે તો મારા પાંચ પુત્રો અને અભિમન્યુ શાંતિમંત્રણા સામે યુદ્ધ કરશે. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણએ દ્રૌપદીને કહ્યું, 'યુદ્ધ તો થશે જ' પણ પાંડવો શાંતિમંત્રણા કરશે તો એમનો યશ વધશે.' આ અમારી વેદનાનો સંકેત છે. મારા હૃદયની વાત કરી. રાજ્યને બજારનો સોદો ન બનાવો, દેશને બજારનો સોદો ન બનાવો, એ સમાધાન નથી. ગૌહત્યારા જ ગૌરક્ષા યોજનાનું નેતૃત્વ કરે છે. શાસનતંત્ર પાસે સામ, દામ, દંડ, ભેદ બધી જ કૂટનીતિ હોય છે. અમારી પાસે માત્ર સામ નીતિ છે. ગૌવધનો અર્થ છે વિશ્વને રસાતલ કરવાનું અભિયાન.

ખૂબ આત્મચિંતન કરો. ધ્યાન કરો. અખંડ સત્યને જાણો તો બચી જશો. મુક્ત થશો. બ્રહ્મ થવાથી જ તમે બ્રહ્મને જાણી શકશો. બ્રહ્મ થવું એટલે તમારા આત્માને તેના મૂળભૂત આદિ કારણ દિવ્ય પરમાત્મા સાથે એકરૂપ અનુભવવો તે.

સંકલન : શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

દિવ્ય આત્મનું શ્રી ઉપેન્દ્રભાઈ પુરોહિતનું દુઃખદ અવસાન શ્રદ્ધાસુમન - ભાવાંજલિ

ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘની પ્રવૃત્તિઓમાં જેઓ ૩૦ વર્ષ કરતાં પણ વધારે સમય સક્રિય રહ્યા અને ૨૦૦૧ થી ૨૦૧૩ સુધી આ સંઘના મહામંત્રી તરીકે સેવા આપી હતી તેવા સરળ વ્યક્તિત્વ ધરાવતા મા. શ્રી ઉપેન્દ્રભાઈ પુરોહિતનું દુઃખદ અવસાન તા. ૫ મેના રોજ સાંજે ૪-૩૦ કલાકે થયું. તેઓનું સ્વાસ્થ્ય કેટલાક સમયથી સારું રહેતું ન હતું, છતાં શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ ખાતે ઘણા પ્રસંગોએ તેઓ હાજરી આપતા હતા. વિશેષ કરીને બંને નવરાત્રી પ્રસંગે અનુષ્ઠાનમાં પુરોહિત દંપતીની હાજરી અવશ્ય હોય જ. શ્રી પુરોહિત સાહેબ ખૂબ જ વિવેકી તેમજ નિખાલસ, આત્મીય અને સરળ સ્વભાવવાળા હતા. પ્રવૃત્તિઓના સંચાલનમાં તેઓની ચીવટ ખૂબ જ આગવી હતી. ૫.૫. સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજે ૨૦ વર્ષ પહેલાં તેઓના નિવાસસ્થાન પર પથરામણી કરી હતી. તેઓની ગુરુભક્તિ પ્રેરણાદાયી અવશ્ય ગણાય. સદ્ગતના સ્વભાવ, નિષ્ઠા અને સેવા કાર્યોના કારણે તેઓના આત્માને ચિર શાંતિ પ્રાપ્ત થાય જ અને સાથે પરમાત્મા, ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજી અને પૂજ્ય સ્વામી ચિદાનંદજીના અસીમ આશીર્વાદ તેઓના પરિવાર પર રહે અને આવા વ્યક્તિત્વની ચિરવિદાયથી આવી પડેલ દુઃખ સહન કરવાની શક્તિ મળી રહે એ જ પ્રભુ ચરણમાં પ્રાર્થના. ૐ શાંતિ

- સમગ્ર ટ્રસ્ટી મંડળ - ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘ

જીવન-સંઘર્ષનું મૂર્તિમંત સ્વરૂપ: શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી

- શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

શ્રી રામનવમીના આ પવિત્ર દિવસે પૂજ્ય સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે તેમના સંન્યસ્ત જીવનનાં ૪૨ વર્ષ પૂરાં કર્યાં. સાધુજીવનનાં ૪૬ વર્ષમાંથી છેલ્લાં વીસ વર્ષથી તેઓ આપણા ગરવા ગુજરાતની પવિત્ર ભૂમિ પર છે.

જ્યારે આશ્રમની બાઉન્ડરીને કોઈ પાકી દીવાલ ન હતી, માત્ર કાંટાની વાડ જ હતી ત્યારથી હું અને મારા પતિ શ્રી મનીશ મજમુદાર અને આખો પરિવાર આશ્રમમાં આવીએ છીએ. પૂજ્ય સ્વામીજીને દેશમાં કે પરદેશમાં, એકલા અને સમૂહમાં, તેમની યશગાથા ગવાતી હોય ત્યારે અને જ્યારે તેમના વિશે જેર ઓકવામાં આવતું હોય તેવી તમામ અવસ્થામાં તેમનાં દર્શન કરવાનો મોકો અમને મળ્યો છે. તેમનો ગુરુ ઉચ્ચ સ્થિતિનો છે, પરંતુ મંગળ અને રાહુની યુતિ છે, તેથી તેઓ તેમના અધ્યાત્મ જીવનની સરાણીએ ચઢીને જે કંઈ પણ સારું કરવાનો પ્રયત્ન કરે તો પણ તેમને યશ ઓછો અને અપયશ જ મળતો રહે છે; કદાચ આવું જીવનની અંતિમ પળો સુધી પણ ચાલે. પરંતુ સ્વામીજીની વાસ્તવિક સ્થિતિ આ યશ અને અપયશથી પર-પૃથક્ છે. તેઓ ખરા અર્થમાં અધ્યાત્મના આનંદમાં બિરાજનારા અલગારી, પરંતુ ખૂબ ઉચ્ચ કોટિની આધ્યાત્મિક અવસ્થામાં સ્થિત-સ્થિર થયેલા સંત છે. તેઓ સત્ના માર્ગના યાત્રી છે. બાહ્ય આડંબર, છળ કે કપટ તેમને સ્પર્શ પણ કરતાં નથી. નિર્મળ જીવન, નિઃશ્ચલ જીવન અને સરળતા તથા સહજતાનું તેઓ મૂર્તસ્વરૂપ છે.

ગીતામાં કહ્યું છે તેવું તેઓને જ્યારે અને જે કામ કરવાની ફરજ પડે છે તેને ખૂબ સારી રીતે નિભાવે છે, બાકી તેમની આંતરિક અવસ્થા ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજના શબ્દોમાં કહીએ તો “ના હમ ના

તુમ દક્ષતર ગુમ” જેવી જ છે.

આજે પૂજ્ય સ્વામીજી તેમની જીવનયાત્રાનાં ૭૧ વર્ષ પૂરાં કરે છે ત્યારે તેમની ઉપલબ્ધિ શું? તેમણે ગુજરાતમાં આવીને એક હજારથી વધુ યોગશિક્ષકો તૈયાર કર્યા; જેમાં સમગ્ર ભારત, તાઈવાન, ચીન, જાપાન, અમેરિકા, ઈંગલેન્ડ, આમ્સ્ટર્ડામ, જર્મની, કેનેડા, લેબેનાન, ભૈરુત, અફઘાનિસ્તાન, શ્રીલંકા અને બાંગ્લાદેશનો સમાવેશ થાય છે. આ શિક્ષકોની ગણના એક હજારથી વધુ થાય છે. જે યુવાનો મહિને સાડા ચાર હજાર રૂપિયા કમાતા હતા તેઓ હવે દર મહિને ૪૦ હજારથી એક લાખ જેટલું કમાતા થયા છે. જે યુવાનો પોતાનાં માતા-પિતાને ભૂકંપમાં તેમનાં ઘર પડી જવાથી આશ્રમમાં ત્રણ-ચાર મહિના મૂકી ગયેલા તેઓ હવે મકાન, જમીન અને વાહનોના માલિક થયા છે.

એક દૃષ્ટિ છે કે મોટા ભાગે સંતો પોતાના શિષ્યમંડળ અને ખાસ કરીને સાધુ બનાવવાની અને દીક્ષા આપવાની હોડ કરતાં હોય છે, કદાચ તેમાં અનેક ઘરના દીકરાઓ દીક્ષા લે તો તેમનું વ્યક્તિગત જીવન ભલે આત્મકલ્યાણના માર્ગે હોય, પરંતુ તેમનાં માતાપિતાની સુખાકારીનું શું? પૂજ્ય સ્વામીજીને યુવાનો સાધુ બને તેથી વધુ સાધુચરિત બને તેમાં વધુ રુચિ છે. પૂજ્ય સ્વામીજીએ ટીન શેડમાં રહેતા અને ફીઝ કે મોટરકારનાં પંચર રિપેર કરતા યુવાનોને યોગશિક્ષક બનવાની પ્રેરણા આપી, નિ:શુલ્ક પ્રશિક્ષણ આપ્યું. એમના માટે ગુજરાતીમાં ભણવાની સુવિધા કરી આપી. હવે તેવા યુવાનો કે જે માત્ર કરિયાણાની નાની હાટડી ચલાવતા પછાતવર્ગના પરિવારમાંથી આવતા હોય તેઓ સિંગાપોર, તાઈવાન, જાપાન અને હોંગકોંગમાં દર મહિને અઢી લાખ રૂપિયા કમાતા થયા છે.

પૂજ્ય સ્વામીજીની દીર્ઘ દષ્ટિ છે. સાધુજીવનની ભદ્રતા અને અધ્યાત્મતત્ત્વનું મૂલ્ય ભલે ઘણું મોટું હોય પણ હજારો પરિવારોને આવશ્યક ભૌતિક જીવનની ઉપલબ્ધિઓ કરાવીને દિવ્ય જીવનના માર્ગ દોર્યા છે. આ બધા શિક્ષકો ભલે કાષાય વસ્ત્રોમાં ના હોય, પરંતુ તેમનાં જીવન સેવા, પરોપકાર, પરસ્પર પ્રેમ અને સહૃદયતાથી સંપન્ન બન્યાં છે. લેબેનાન અને ભૈરુતનાં યુદ્ધભર્યાં વાતાવરણમાંથી એક મહિલા પત્રકાર આશ્રમમાં આવી ત્રણ મહિના રહ્યાં. આ અશાંત ઉદ્દેગભરી મહિલાને પૂજ્ય સ્વામીજીએ 'શાંતિ' નામ આપ્યું. તે ફરી ફરીને ત્રણ વાર આવ્યાં. બીજા મિત્રો અને પુત્રોને પણ લાવ્યાં. હવે મુંબઈમાં યોગશિક્ષક થઈને રહે છે.

પૂજ્ય સ્વામીજીની રક્તદાનની કે વૃક્ષારોપણની વાતોને વાગોળવાની નથી, પરંતુ ભગવાન શ્રી રામના સેતુબંધમાં મૂક સહાય કરનારી ખિસકોલીની વાતની વિસ્મૃતિ કરી શકાશે નહીં.

જીવનમાં ઝેરનાં પારખાં કરીને, જ્યારે બળતી ચિતા ઉપર બેસવાની ફરજ પડી હોય તેવી અવસ્થામાં અને પરિસ્થિતિમાં પણ પૂજ્ય સ્વામીજીએ સદૈવ 'હર હાલમેં અલમસ્ત સચ્ચિદાનંદ હું'નો જ રાગ આલાપ્યો છે.

તેઓ સાધક નથી, સિદ્ધ છે. સાધારણ માનવજીવન જીવતા, આપણી વચ્ચે આપણી જેમ જ હરતા ફરતા આ મહામૂલાં મહામાનવને આપણે હજુ ઓળખવો પડશે. આ ઓલિયો જીવ છે. અસાધારણ વ્યક્તિત્વના ધણી પૂજ્ય સ્વામીજીનું જીવન હિમશિલા જેવું છે. જેટલું દેખાય છે, તેનાથી આઠ ગણું વધુ છુપાયેલું છે.

આપણે ખાસ કરીને ગુજરાતની પ્રજા પૂજ્ય સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજની ઋણી રહેશે કે તેમણે દિવ્ય જીવન સંઘના હેડ ક્વાર્ટર્સમાંથી આ કોહીનૂર આપણને સૌને આપ્યો. હવે આપણી ફરજ છે કે આપણે તેમને સાચવીએ. તેમના પ્રાકટ્ય પર્વે પ્રજાતિ.

ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘનું પ્રાદેશિક સંમેલન - સંક્ષિપ્ત અહેવાલ

સંકલન : શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર

ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘનું પ્રાદેશિક સંમેલન તા. ૧-૫-૨૦૧૬, રવિવારના રોજ શિવાનંદ આશ્રમ ખાતે આયોજાયું, તેમાં સુરત, અંકલેશ્વર, વલસાડ, ભરૂચ, વડોદરા, આણંદ, સુરેન્દ્રનગર, ધ્રાંગધ્રા, રાજકોટ, જામનગર, જૂનાગઢ તથા મુંબઈથી ૪૦૦ સાધકો પધાર્યા. સુદૃઢ વ્યવસ્થા સાથે આયોજાયેલા આ સંમેલનમાં શિવાનંદ આશ્રમના સ્વામી ચિદાનંદ ધ્યાન-યોગખંડમાં બપોરે ૩.૦૦ કલાકે જય ગણેશ પ્રાર્થના બાદ પ. પૂ. સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના સ્વાગત પ્રવચન બાદ જુદાં જુદાં સત્રોમાં વ્યાખ્યાન શ્રેણી શરૂ થઈ.

શ્રી અરુણ ઓઝાએ ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘ સિદ્ધિઓ અને દૂરદર્શિતા, શ્રી જય વસાવડાએ વર્તમાન વિશ્વની આવશ્યકતા, શીલ, સંસ્કૃતિ અને સંસ્કાર, શ્રી ભાગ્યેશ જહા દ્વારા માનવી તું માનવ થા અને શ્રી સ્વામી નિખિલેશ્વરનાંદજી મહારાજ દ્વારા શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદ - ભક્તિયોગ અને પ્રેમયોગ વિષયક મનનીય પ્રવચનો થયાં. સમાપનની ઉત્તરાર્ધ પ્રાર્થના પછી સંસ્થાના પ્રન્યાસી શ્રી અરુણભાઈ ઓઝાએ આભારદર્શન કર્યું. આ તકે સૌને જ્ઞાનપ્રસાદમાં પુસ્તકો ભેટ આપવામાં આવ્યા. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંચાલન શ્રી અતુલભાઈ પરીખે કર્યું.

વાર્ષિકોત્સવ નિમિત્તે આયોજાયેલા પ્રવચનોનો સારાંશ આ અંકમાં આપેલ છે. ત્રણ સત્રમાં થયેલ પ્રવચનો આ સાથે સર્ગંગ વાંચવા મળશે.

વિષય : વર્તમાન વિશ્વની આવશ્યકતા : શીલ, સંસ્કૃતિ અને સંસ્કાર

પ્રા. શ્રી જય વસાવડા

ૐ નમો નારાયણાય.

મને આજે આ મંત્ર બોલતાં ખૂબ આનંદ થાય છે. અમે નાનાં હતાં ત્યારે અમારાં માતૃશ્રી અમારી પાસે આ મંત્ર બોલાવતાં એ યાદ તાજી થઈ ગઈ. આજે મારા ફેસબુક પર ૭૦,૦૦૦ મિત્રો છે. ૧ કરોડ પણ હોય તો પણ શું? એક યોગ્ય શ્રોતા હોય એટલું જ પૂરતું છે.

પ. પૂ. સ્વામી શ્રી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજનો ઈ.સ. ૨૦૦૬માં મેં ઈન્ટરવ્યૂ લીધો હતો, પછી અડધો કલાક સંવાદ થયો ત્યારે નક્કી કરી લીધું હતું કે શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ જવું છે, પણ અહીં આવતાં વર્ષોના વર્ષો થયા, પરંતુ આ યોગ છે, આ નિમિત્તે આવવાનું થયું તેનો આનંદ છે. કોઈ પણ સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિ કરવા માટે શાંતિ જોઈએ તે વાતાવરણ અહીં રચાયું છે.

મને વર્લ્ડ હેલ્થ કોન્ફરન્સમાં એઈડ્સના પરિસંવાદમાં મુંબઈ બોલાવવામાં આવ્યો. મારી મુશ્કેલી એ હતી કે હું નહોતો એઈડ્સનો દર્દી અને નહોતો ડોક્ટર, તો હું શું બોલું? અહીં એનાથી ઊલટું છે. મને આવું સદ્ભાગ્ય ક્યાંથી મળે? પૂ. મોરારિબાપુ કહેતા - પુસ્તક સરસ હોય તો વરદ્ હસ્તે તેનું ઉદ્ઘાટન કરી વરદ્ હસ્ત થાય.

આજે જે દિવ્ય જીવન, શીલ, સંસ્કાર અને સંસ્કૃતિની વાત કરવી છે તે આ જ છે. છેલ્લા ઊભેલા માણસનું પણ કલ્યાણ થાય તે જ અભિલાષા છે.

મહમ્મદ પયગમ્બર કહેતા - કાફલામાં સૌથી ધીમી ગતિએ ચાલતા ઊંટનાં કદમ આખા કાફલાની ગતિ નક્કી કરે છે, આટલું સમજીએ, ઉકેલીએ તો રહસ્ય સમજાઈ જશે. મનુષ્યનો સ્વભાવ છે, પાછળ રહેલાને પાછળ રાખી પોતે આગળ નીકળી જશે અને તે જ તકલીફ છે.

હું આજે નરસિંહ મહેતાની વાત કરવાનો છું અને મને એ જાણીને આનંદ થયો કે સ્વામીજી સોળમી પેઢીએ નરસિંહ મહેતાના વારસદાર છે.

‘વૈષ્ણવજન તો તેને રે કહીએ’

ભારતનું બંધારણ નહીં વાંચ્યો તો ચાલશે, માત્ર આ ભજન સાંભળો. ગાંધીજી આને પોતાના જીવનમાં ઉતારવાની કોશિશ કરતા હતા. સ્વરાજ એટલે સ્વ પર રાજ.

જૂની એક વાત છે - માણસની અંદર બે વડુ રહે છે - સફેદ અને કાળું. એક બાળકે સહજ સવાલ કર્યો, એ બેમાં કોણ જીતશે? વાર્તાકારે કહ્યું, ‘જેને તમે ઝાઝું ખવડાવીને તગડું કરશો તે જીતશે. જે તગડું થાય તે જીતે. આ આપણી વાત છે.

નરસિંહ મહેતાનું ભજન કહે છે

‘પરસ્ત્રી જેને માત રે’ - નરસિંહ મહેતા પોતે પણ સંસારી હતા, કૃષ્ણ પણ સંસારી હતા, છતાં પણ તેમણે આવું કહ્યું છે. ધર્મના કારણે સ્ત્રીનો તિરસ્કાર શા માટે? આપણો તો માતૃપૂજાનો દેશ છે, જ્યાં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ માનાં ખોળામાં રમતા હોય છે. તમે જેના સ્વામી હો, પતિ હો તે બરાબર છે. પણ પરસ્ત્રી સાથે સંબંધ crame વાળી વાત છે.

‘પરધન નવ ઝાલે હાથ રે’

આજે સોદાઓ થાય છે, બ્લેકમનીની વાતો આપણને ખબર છે. જે તમારા હકનો પૈસો નથી તેના પર તમારો અધિકાર નથી.

મારે માત્ર ભજનની મીમાંસા નથી કરવી, પણ કહેવું છે કે પહેલી પંક્તિનો અર્થ જ ખૂબ સૂક્ષ્મ છે.

‘વૈષ્ણવજન તો તેને રે કહીએ’

આ એક સૂફી કથા છે -

એક ભૂખ્યો માણસ મસ્જિદ પાસે આવ્યો. તેણે હજરત અલી પાસે ભોજન માગ્યું. સૂફી હજરત અલીએ કહ્યું, 'તું અલ્લાહનું નામ લે તો તને ભોજન આપું.' પેલા ભૂખ્યા માણસે અલ્લાહનું નામ લેવાની ના પાડી. સૂફીએ તેને આ ગુસ્તાખી બદલ ભોજન ના આપ્યું. રાત્રે તેમને અલ્લાહનો અવાજ સંભળાયો, 'હે હજરત, પેલો ભૂખ્યો માણસ મને માનતો નથી, ગાળો દે છે તો પણ ૭૦ વર્ષ સુધી મેં એને જમાડ્યો અને તું એક ટંક ના જમાડી શક્યો?'

મહાભારતથી શરૂ કરી અત્યાર સુધીની માથાકૂટ એક જ છે - હું સાચો અને તું ખોટો.

'પીડ પરાઈ જાણે રે'

બધા સંતનો કેવો સ્વભાવ છે, બીજાના દુઃખે દુઃખી થાય. પોતાના દુઃખથી તો સૌ દુઃખી થાય, અન્યના દુઃખથી કોણ દુઃખી થાય છે? અંગ્રેજીમાં Empathy - સંવેદનશીલતા શબ્દ છે. તે જોઈએ. Sympathy - સહાનુભૂતિ નહીં. ટીવી સિરિયલમાં કોઈ પાત્રને બહુ દુઃખ પહોંચે તો પણ આપણને Sympathy થાય છે, પણ તેનો શું અર્થ છે. સંતોમાં empathy હોય. સંતત્વ જ્યારે પ્રાપ્ત થાય ત્યારે વૃક્ષ પરથી પાંદડું ખરે તોય દુઃખ થાય. વાલ્મીકિ સાધકમાંથી સર્જક થયા ત્યારે સીતા આશ્રય લેવા ત્યાં આવે અને લવકુશ તેમના ખોળે બેસે. શકુંતલાને કણ્વઋષિ જે રીતે વિદાય કરે છે તેવું દૃશ્ય આપણે ક્યાંય જોયું નથી. માટે જાત્રિનું પહેલું પગથિયું છે - સંવેદના. પર દુઃખે ઉપકાર કરે. બીજું પગથિયું છે - સક્રિયતા. active થાઓ. change લાવો. માત્ર વાતો કરવાથી કશું સિદ્ધ નહીં થાય. માત્ર સંવેદના અનુભવીને બેસી ના રહો, પણ તે પરિસ્થિતિ બદલવા સક્રિય થાઓ. ૧૫ ઓગસ્ટ ૧૯૪૭ના દિવસે જ કોમી રમખાણોમાં કોઈ પોલીસ વગર ૭૭ વર્ષના ડોસા (ગાંધીજી) શાંતિ માટે એકલા નીકળી પડ્યા હતાં આને પ્રતિબદ્ધતા કહેવાય.

ત્રીજું ચરણ છે - 'મન અભિમાન ન આણે રે'.

તમે સહજ સ્વભાવમાં રહો. ગીતામાં કૃષ્ણએ અર્જુનને વિરાટ દર્શન કરાવ્યું અને આજ્ઞામાં વાત કરી છે પણ

ગીતાની ભૂમિકામાં હતાં ત્યાં સુધી. તેઓ માતાના ખોળામાં હતા કે સાંદીપની ઋષિના આશ્રમમાં કે કોઈ ગોપીના સંગમાં હતાં ત્યારે આ પ્રયત્ન નથી કર્યો.

મહેતાજી લખી ગયા તે ખોતરો તો તમને જ્ઞાન લાધશે.

ઈસુ ખ્રિસ્તને કોસ પર ચઢાવ્યા ત્યારે તેમણે શું reaction આપ્યું?

'તેમને માફ કરો. તેમને ખબર નથી કે તેઓ શું કરી રહ્યા છે'. જો તેમણે એ વખતે એવો સંદેશ આપ્યો હોત કે - 'બધાને ખતમ કરો' તો વિશ્વની શું દશા હોત? ખ્રિસ્તીઓમાં એટલે જ પ્રેમ અને કરુણાભાવ ખૂબ છે.

આપણે સંસ્કારી, સદાચારી કેમ નથી થતા? કારણ કે આપણે instant result જોઈએ છે. આપણા ધર્મપુરુષોએ પણ અધર્મ અને અન્યાય સામે અવાજ તો ઉઠાવ્યા છે પણ સૌનું ભલું કરે છે..

તમે બેંકમાં પૈસા જમા કરાવવા જાવ. તમે જે નોટો જમા કરાવી તે જ નોટો તમને પાછી નહીં મળે. તમારાં સત્કર્મો જમા થાય પણ તે જ formમાં તમને મળે એ શક્ય નથી. કોઈ માણસ પડી ગયો, તમે એને ઊભો કર્યો. ભવિષ્યમાં તમે પડી જશો તો બીજું કોઈ તમને ઊભાં કરશે, આટલું સમજશો તો સંસ્કારી થશો.

'તેન ત્યક્તેન ભુંજિયા:'

ત્યાગીને ભોગવી જાણો. માતૃત્વ આ શીખવે છે. તમે એને ચોકલેટ આપો તો તે સાચવી રાખશે. પોતાનું બાળક શાળાએથી પાછું કરે તેની રાહ જોશે અને તેને આપશે. જો બાળક કહેશે મા, તું ખાને, તો કહેશે મારા દાંત દુઃખે છે, તું જ ખા. પોતાને ખાવાના હરખ કરતાં બાળકને ખવડાવવામાં તેને અનેકગણો આનંદ છે.

કબીર કહે છે - 'ઢાઈ અક્ષર પ્રેમ કા પઢે સો પંડિત હોય'

ઈસુ Loveની વાત કરે છે, સૂફી પ્રેમની વાત કરે છે. ત્યાગ કરો તો ભોગ વધારે મળે. તમે જેમને

ચાહો છો તેમના માટે કંઈક કરો તો વધારે આનંદ થશે. અહમ્ ઓગાળો તેનું નામ પ્રેમ.

મને અંગત રીતે લાગે છે કે શીલ, સંસ્કૃતિ, સંસ્કાર બહાર શોધવા જવાનું નથી. ગુરુ તમને મદદરૂપ થાય. પણ પ્રયત્ન તો તમારે જ કરવાનો છે. ગુરુ તમને યોગ શીખવે પણ શરીર તો તમારે જ વાળવાનું છે. મનથી જકડી રાખો તો કસરત નહીં થાય, આ સ્વાભાવિક ઘટના છે.

આપણી ભારતીય સંસ્કૃતિમાં ભગવાન જે સ્થાને બેઠા હોય તેને ગર્ભગૃહ કહ્યું છે. એક ચર્ચા ચાલતી હતી કે મંદિરો ન હોવાં જોઈએ. ગાંધીજીને પૂછવામાં આવ્યું, એમણે કહ્યું, 'હોવાં જોઈએ, કારણ કે બધાંની માનસિક સ્થિતિ એકસરખી હોતી નથી. તમે ડબલે ડબલે પાણીથી નહાવ તો પણ નહાવાય, પરંતુ નદીમાં જઈને સ્નાન કરો તેની મજા ઓર છે. એમ મંદિરમાં જઈ પૂજા કરો તે આનંદ અલગ છે.'

ઓ હેનરીની એક વાર્તા છે - એક તિજોરીફાડ ચોર છે. તે પ્રેમમાં પડે છે. તેણે નક્કી કર્યું, હવે સુધરી જવું છે. તેનાં લગ્ન ગોઠવાયાં. તે તેની ભાવિ પત્નીને લઈને બેંકમાં પૈસા ઉપાડવા ગયો ત્યારે ખબર પડી કે એક નાની છોકરી વોલ્ટમાં ફસાઈ ગઈ છે. તેને બહાર કાઢવા પોલીસ બોલાવી. પોલીસ કહે, આ અમારું કામ નથી. ઈન્સ્પેક્ટર કહે કે એક માણસ આ કરી શકે, જેને મેં બહું સજા આપી છે. છોકરીની માનું રૂદન સાંભળી આનાથી ના રહેવાયું અને વોલ્ટનો દરવાજો તોડી નાંખે છે અને ઈન્સ્પેક્ટર પાસે જઈને કહે છે મને પકડી લો, હું જ એ ચોર છું, ઈન્સ્પેક્ટર કહે છે, 'sorry, હું જેને ઓળખતો હતો તે તું નથી.'

શીલ તમારી અંદર હોય, કટોકટીની સ્થિતિમાં બહાર આવે. તમે ગુંડા-મવાલીને ત્યાં લગ્નપ્રસંગે જાઓ તો પ્રેમથી જ જમાડે. બંદૂકની અણીએ ન જમાડે.

એક ફિલ્મ છે - જેમાં એલિયન પૃથ્વી પર આવે

છે. તેનો પ્રમુખ કહે છે, અમે પૃથ્વીને બચાવવા આવ્યા છીએ, 'માણસોથી' નકામા નકામો માણસ છે, તે કાળો કેર વર્તાવે છે. એક બુદ્ધી પ્રોફેસર અલિપ્ત જીવન જીવે છે. તે કહે છે, તમે અત્યારનો માણસ જુઓ છો એટલે દુઃખી થાઓ છો. તેની અપાર શક્તિને નિહાળો. પૃથ્વી હજારો વર્ષ જૂની છે. અત્યારે જુઓ છો તે માણસો બાળકો છે. તે શોધી લેશે તેમનું શ્રેય શેમાં છે. મનુષ્યમાં રહેલી સારપમાં શ્રદ્ધા રાખો. પોતાના જીવનને ઘસી નાંખો. ક્યારેક સુધરશે. ચોરની અંદર પણ શીલ જાગી શકે.

ચારિત્ર્ય શું છે? જ્યારે કોઈ તમને જોતું ન હોય ત્યારે તમે જેવી રીતે વર્તો છો તે તમારું ચારિત્ર્ય છે.

તમે તમારા પર્ફોર્મન્સમાં ધ્યાન આપો. જેણે તમારી ઊપર ધ્યાન આપવાનું છે તે આપશે. તે તમારા માટે દિવ્ય યોજના બનાવશે. એની મેળે બધું થાય.

ગાંધીજીએ સાત શબ્દ લખ્યા.

- પરિશ્રમ વિનાની કમાણી
- સિદ્ધાંત વગરનું રાજકારણ
- સદાચાર વગરનો વેપાર
- કલ્યાણ વગરનું વિજ્ઞાન/ટિક્નોલોજી
- વિવેક વગરનું સુખ
- ચારિત્ર્ય વિનાનું શિક્ષણ
- વૈરાગ્ય વગરની ઉપાસના વ્યર્થ છે.

સાધુ સાંજની ફિકર નથી કરતો, આપણને સાત પેઢીની ફિકર થાય છે, માટે ઉપાસના ફળતી નથી. આપણી અંદર દંભ વધી ગયો છે. માળા ફેરવતાં પણ ચારે બાજુ ધ્યાન હોય, માટે જ સરનામું ફરી ગયું છે.

મિત્રો, મારી યાત્રાનું અહીં સમાપન થાય છે. હું વક્તા નહીં, તમારો સહયાત્રી છું.

સત્ર-૨ : પ્રવચન
વિષય : માનવી તું માનવ થા

શ્રી ભાગ્યેશ જડા, IAS (Retd.)

આજે ૧લી મે - ગુજરાતનો પ્રાગટ્ય દિવસ. સૌને મારા પ્રજ્ઞામ.

મારી ઓફિસમાં જ્યારે મારો વિદાય સમારંભ ગોઠવાયો ત્યારે મારો ક્લાસમેટ ત્યાં આવ્યો. મેં એને જોઈને આશ્ચર્યથી પૂછ્યું, 'અરે! તું અહીં?' તો એ કહે, 'હા, અમે સચિવાલયમાં કહેવા આવ્યા છીએ કે બેતાલીસ વર્ષ પહેલાં અમે જે ભાગ્યેશ તમને આપ્યો હતો તે અમને પાછો આપો'. આજે કોઈ પહેલાં હતાં તેવાં નથી રહેતાં.

શ્રી જય વસાવડાએ જે એલિયનની વાત કરી કે તેમણે કહ્યું, 'અમે પૃથ્વીને બચાવવા આવ્યા છીએ- માણસોથી'. આપણે તેનાથી રિવર્સ ફિલ્મ બનાવીએ.

આપણે અજ્ઞાણ્યા ગ્રહ પર જઈએ. એ ગ્રહવાળા લોકો આપણને દુશ્મન માની આપણા પર હુમલો કરવા આવે ત્યારે આપણે તેમને કહીએ- Hold on, Hold on. અમે તમારા દુશ્મન નથી. અમે તમારા મિત્રો છીએ. અમે તમને સંસ્કૃતિ શીખવાડીશું. તમને માણસ બનાવીશું.

પંક્તિ એમ છે કે - હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું, પણ આજે આપણો વિષય છે : માનવી તું માનવ થા. તમારી પાસે કશું નહીં હોય, પણ વિવેક, શિસ્ત, નમ્રતા, કથા હશે તો તમે જીતી જશો. આપણે ઈશ્વરનું પ્રાગટ્ય છીએ. ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણએ અર્જુનને કહ્યું: 'બધામાં હું છું, તું જાણી લે'.

આજે ગુજરાતનો પ્રાગટ્ય દિવસ છે. અભિનંદન, ગુજરાત તને અભિનંદન.

વેદકાળથી વહે નિરંતર
જ્ઞાન-ભક્તિની ધારા
દશે દિશાથી રક્ષે દેવ સારા
નર-નારી અહીં ન્યારા

મારે સોમનાથનું બીલીપત્ર થવું છે.

મારે દ્વારકેશનું ચંદન થવું છે.

ધરતીકંપમાં અડીખમ ઊભો રહ્યો

દુષ્કાળોની દારુણ ક્ષણોમાં પણ

અભિનંદન, ગુજરાત તને અભિનંદન.

તત્ત્વજ્ઞાની રોબર્ટ કહેતા-

A man knows how to swim

A man knows how to fly

A man does not know how to walk like a human being.

એક યાત્રામાં એક કાકા સાથે એક ડોક્ટર ચાલતા હતા. થોડીવારે કાકાએ ડોક્ટરના ખભા પર માથું મૂક્યું. ડોક્ટરને થયું, વાંધો નહીં, થાક્યા હશે, પણ ખભા પર વજન વધતું ગયું ત્યારે ડોક્ટરને લાગ્યું કે કાકાને કંઈ તકલીફ લાગે છે. તેમણે એમની નાડી જોઈ ત્યારે કંપી ઊઠ્યા, એમની સાથે કાકાની ડેડ બોડી ચાલતી હતી. ત્યારે ડોક્ટરે પોતાનો ડાબો હાથ ઊંચો કરી જોયું કે હું તો જીવું છું ને! આપણી ઓળખ આપણે ભૂલી તો નથી ગયા ને? હસતાં હસતાં જીવો.

મારા કાવ્યસંગ્રહમાં મેં લખ્યું છે -

આ જગતમાં બે જ ગામ જોવા જેવાં છે -

મહેસાણા (મેં શાણા)

યુગાન્ડા (યુ ગાન્ડા)

હું મહેસાણાનો છું. અમારા ગામમાં એક ભેંસ ઊભેલી. ભેંસ પર એક માણસ ઊભેલો હતો. મેં પૂછ્યું, 'ભાઈ, કેમ ભેંસ પર ઊભો છે?' તો એ કહે, 'નેટવર્ક નથી મળતું' અને મને તો ત્યાં જ ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર થયો. ઈશ્વરને ચારે બાજુ જોવા.

ઈશાવાસ્યમિદં સર્વમ્

આ જ દિવ્ય જીવન છે. જીવન દિવ્ય થાય તો

ભારરૂપ ના લાગે. મને નાનપણમાં સ્વામીજીએ કહ્યું હતું- I am unique. I am blessed child. આ શબ્દો પર આખી જિંદગી નીકળી ગઈ.

મારા એક મિત્ર મને કહે, તમારા ઘર પાસેથી પસાર થઈએ ત્યારે હંમેશાં હસવાના અવાજો આવે છે, કોઈ વાર તમે હસતા હો, કોઈ વાર તમારાં પત્ની હસતાં હોય. મેં કહ્યું, 'તમારી વાત સાચી છે. મારી પત્ની ગુસ્સામાં મારી તરફ વેલણ ફેંકે, જો નિશાન સધાય તો એ હસે અને નિશાન ચૂકી જાય તો હું હસું.' આ જ તો જિંદગી છે, સુખ ક્યાં કોઈનું થયું છે?

આપણે ત્યાં શાસ્ત્રમાં ત્રણ વાક્ય છે -

- ત્યાગીને ભોગવી જાણો.
- ધન કોનું થયું છે વહાલું?
- કોઈનું પડાવી ન લો.

બધાનો અર્થ એક જ છે તો શા માટે અલગ-અલગ રીતે લખ્યું છે તો આપણા ઋષિમુનિઓ જાણતા હતા કે આ બધા પ્રકારના લોકો વાંચશે એટલે પહેલું વાક્ય સાત્ત્વિક પ્રકૃતિવાળા લોકો માટે, બીજું વાક્ય રાજસિક અને ત્રીજું વાક્ય તામસિક પ્રકૃતિના લોકો માટે છે. તમારું status નક્કી કરો. તમે સાત્ત્વિક છો તો જ્ઞાનમાં જોડાઈ જાવ. તામસિક છો તો ભક્તિમાં જોડાઈ જાવ એ તમારું healing કરશે.

માનવ થવામાં નડતરરૂપ છે -

-Ego અને Jealousy. ઘણા બોસ એવા વિચિત્ર હોય કે તેમને પોતાના હાથ નીચેનાના અવગુણ- ભૂલો જ દેખાય. કોઈ સાહેબ મને ખબડાવે તો હું માળા શરૂ કરી દઉં. - અહં બ્રહ્માસ્મિ । આ મારો જીવનમંત્ર છે. કોઈને ઈનામ મળે ત્યારે મારો મંત્ર છે - તત્ત્વમસિ । તે તું જ છે. કદી કોઈનો સ્નેહ ઓછો હોતો નથી, કદાચ આપણી અપેક્ષાઓ વધારે હોય છે. તમારામાં સોરી કહેવા માટે પણ હિંમત જોઈએ. ક્રોધ આવે છે તો એ બહારથી આવે છે, એ તમારો part નથી. Ego સંતુલનમાં હશે તો ક્રોધ

નહીં આવે, પણ આયોજનબદ્ધ ગુસ્સો ઘણી વાર જરૂરી હોય છે.

મેં સાહેબ તરીકે મારા સ્ટાફને કહ્યું કે આપણે બધાં ફેમિલીની જેમ રહીશું. આખી મિટિંગ પતી ગઈ એટલે એક સભ્યએ ઊભા થઈને કહ્યું કે 'મને મંજૂર નથી, કારણ કે મારે ફેમિલી સાથે બનતું નથી. તમારી વાત સાવ ખોટી છે.' મને થયું આ વિચિત્ર પ્રકૃતિનો માણસ લાગે છે. મને ગુસ્સો આવ્યો. મેં કહ્યું, 'તારું ફેમિલી કુદરતે દીધેલું છે. તારાં માતા-પિતાને તું પસંદ કરવા નહોતો ગયો પણ અહીં તું અરજી કરીને આવ્યો છે એટલે મારું માનવું પડશે' પછી માન્યો.

આપણે નથી એ બતાવવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ. એક લગ્નપ્રસંગે એક મોંઘી ગાડીમાંથી એક જાજરમાન બહેન ઊતર્યા, ફોટોગ્રાફર તો ગોઠમડાં ખાઈ-ખાઈને ફોટા પાડે. થોડીવારમાં તો ૨૦૦-૩૦૦ ફોટા પાડી દીધા ત્યારે કન્યાના બાપે આવીને કહ્યું, 'આ બહેનના આટલા ફોટા ના પાડો. મારી દીકરી તો હજુ બ્યુટીપાર્લરમાં છે, આ તો રાધેમા આવ્યાં છે'. આપણને ખબર નથી આપણે શું છીએ.

ગોપીઓ કૃષ્ણને કહે છે -

SMS કરવાનું બંધ કરો શ્યામ

હવે રૂબરૂમાં આવવાનું રાખો.

કોઈ આપણને પૂછે, 'કેમ છો?' આપણે તરત કહીશું, 'મજામાં'. કેટલા મજામાં છીએ એ આપણે જ જાણીએ. કોઈ આપણને કહે, 'You are great' પણ અંદરથી તો 'stupid' જ કહેતો હોય. ભગવાને માણસને વાણીનું સરસ વરદાન આપ્યું છે, જેથી એ પોતાના વિચારો સંતાડી શકે.

બોડી લેંગ્વેજ તો મહાભારતના સમયથી સમજાય છે. અર્જુન કૃષ્ણને કહે છે, મારે જોવું છે મારી સામે રણમેદાનમાં કોણ કોણ છે? તે જોવા માગે છે કે દ્રોણની મુખમુદ્રા પર ફેર છે? ભીષ્મએ અસત્યનો પક્ષ લીધો છે

તો એમને શરમ છે?

આપણે ASK થિયરી અપનાવવી જોઈએ.

A=attitudeમાં ફેર પડવો જોઈએ.

S=skillમાં તફાવત આવવો જોઈએ.

K=knowledge વધવું જોઈએ.

એક ઓપરેશન થિયેટરમાંથી સિનિયર અને જુનિયર ડોક્ટર બહાર નીકળ્યા. જુનિયર સર્જને સિનિયર સર્જનેને પૂછ્યું, 'આપણે સમયસર નિર્ણય લેવા જોઈએ, બરાબર ને?' સિનિયર સર્જને પૂછ્યું, 'કેમ?' જુનિયર સર્જને કહ્યું, 'આપણે જેની ત્રણ કલાક સર્જરી કરી એ તો સવારે સૂર્યનમસ્કાર કરતો હતો, આપણે સમયસર નિર્ણય ના લીધો હોત તો છટકી જાત'.

આપણે કોઈને પ્રેમ કરતા નથી. પ્રેમાભાસ છે. સુરેશ દલાલ લખે છે -

'રાતદિવસનો રસ્તો ખૂટશે કેમ? તમે પ્રેમની વાતો કરજો, અમે કરીશું પ્રેમ.'

ભગવાનને મળવું છે? ભગવાન કહે છે - આરપાર આસપાસ અઢળક ઊભો છું. તમે પાછા વળીને કળજો, મીરાંની જેમ મને મળજો.

આપણે તો વેપારીની જેમ મળીએ છીએ. આપણા જીવનમાંથી પ્રેમ અદૃશ્ય થઈ ગયો છે, ગ્રસાઈ ગયો છે. નાનું બાળક વીડિયોગ્રાફર છે. તમે જે કરો છો તેનો વીડિયો ઉતારે છે. મહેમાન આવવાના હોય ત્યારે આપણે એને કહીએ, 'તારે અહીં આવવાનું નહીં, અહીં રમવાનું નહીં' એટલે બાળકને મહેમાન દુશ્મન લાગે. ૬૦ વર્ષ પહેલાં આપણે કુદરતી હતા, પછી આપણે અકુદરતી જીવન જીવવા લાગ્યા. હવે કોઈને મહેમાન નથી જોઈતો. પહેલાં તો મહેમાન આવવાના હોય તો અછોવાના થઈ જાય, પણ હવે ગમતો નથી.

માનવી તું માનવ થા - ક્રિયાપદ 'થા' સૂચવે છે થા થૈયા થૈયા. જાણે ભવાઈમાં ભાગ લીધો. તું કંઈ ચૂકી રહ્યો છે. પ્રેમ જતો રહેશે. એ જ તારી છેલ્લી મૂડી છે, પછી શું

કરશો? આજે તો કન્યાવિદાયમાં પણ કોઈ રડતું નથી. કન્યા ગાડીમાં બેસી 'બાય' કરીને જતી રહે. એક કન્યા વિદાય થઈને બે જ મિનિટમાં પાછી ફરી. બધાં ચિંતામાં પડી ગયાં, શું થયું. કન્યા કહે, 'ચિંતા ના કરશો, એ તો હું મારા મોબાઈલનું ચાર્જર ભૂલી ગઈ હતી તે લેવા આવી છું'.

મહેસાણામાં તો લગ્નમાં હોબાળો થાય. દૂરથી તો એવું જ લાગે જાણે ઝઘડો થાય છે. જમણવાર ચાલતો હોય અને વડીલ બીજાને કહે - ખાઈ લો છાનામાના. મેં કહ્યું, 'કાકા, ખાઈ લો ના કહેવાય, જમી લો કહેવાય અને એમાં છાનું માનું કંઈ ના હોય' તો એ કહે, 'મને ખબર છે, તું શહેરી છે.'

આ જીવન ભગવાનની ભેટ છે. ઈશ્વરની દેન છે. તમે માત્ર જીવો. અપેક્ષા વગર જીવો. જીવન જે સ્વરૂપમાં છે તે સ્વરૂપમાં સ્વીકારો. કૃષ્ણ માટે કોઈ નિષેધ નથી, એ બધું કરી શકે.

એક બહેને મોલમાં ચોરી કરી. જજે જજમેન્ટ આપ્યું, 'ચોરી તો કરી છે, પણ બહેન છે એટલે બહુ સજા નહીં કરીએ. તેમણે પારલે-જી બિસ્કિટનું પેકેટ ચોર્યું છે' એમાં ૧૦ બિસ્કિટ હતાં એટલે બહેનને ૧૦ મહિનાની જેલની સજા કરીએ છીએ. એ બહેનનો પતિ આગળ આવ્યો અને કહ્યું, 'જજસાહેબ, એણે મમરાની થેલી પણ ચોરી છે.' આપણે તો પ્રેમિકાને સંદેશ લખવો હોય તોય ફોરવર્ડ કરે.

સંબંધોમાં જીવન છે, સહજ રીતે જીવો, કૃત્રિમ રીતે નહીં. જીવનમાં અહંકાર નહીં હોય, ઈર્ષ્યા નહીં હોય તો આપણી જાતની ઓળખાણ થઈ જશે. આપણું જીવન ભગવાનની ભેટ છે.

વિષય : શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદજી - ભક્તિયોગ, પ્રેમયોગ

શ્રી સ્વામી નિબિલેશ્વરનંદજી, રામકૃષ્ણ મિશન, વડોદરા

સૌપ્રથમ સ્વામી ચિદાનંદજીનાં ચરણોમાં પ્રણામ.

માનવી માનવ થાય તો ઘણું. હું એનાથી એક પગથિયું આગળ લઈ જવા માંગું છું. આહાર, નિદ્રા, ભય, મૈથુન તો જીવ માત્રમાં છે, પણ મનુષ્ય પાસે વિશેષ અધિકાર છે - વિવેકબુદ્ધિ, ધર્મ વગરનો મનુષ્ય પશુ સમાન છે. બાહ્ય આડંબર ધર્મ નથી. ઉપવાસ, ભોગ, આરતી બધાંનું મહત્વ છે, પણ એ ધર્મ નથી.

એક માણસે જોયું, એક મંદિરમાં બહાર એક મોટી મૂર્તિ છે. બધાં માણસો બહાર જ નારિયેળ વધેરતા હતા. બહારના દેવતાની પૂજા કરતાં હતાં. મંદિરમાં કોઈ જતું નહોતું. જગતનું એવું જ છે. આપણે બાહ્ય આડંબરને જ મહત્વ આપીએ છીએ, અંદરના દેવતાને કોઈ જોતું નથી. ધર્મ બાહ્ય આડંબરમાં જ રહી જાય તો આધ્યાત્મિક ના થવાય. સમસ્ત અસ્તિત્વનું પરિવર્તન થવું જોઈએ.

માનવ થવાનો અર્થ શું છે? માનવ બુદ્ધિમાન છે એવું જરૂરી નથી. બિલાડી પણ બુદ્ધિશાળી હોય છે. તમે રસોડામાં દૂધ મૂક્યું છે તો એ ત્યાં આવીને પી જશે, તમે જગ્યા બદલીને દૂધ બીજા રૂમમાં મૂકશો તો ત્યાં આવીને પી જશે તો બેમાં અંતર શું છે?

- માણસ જાણે છે તે શું જાણે છે.

- પશુ એ નથી જાણતું એ શું જાણે છે. પશુ નિર્ણય નહીં લઈ શકે. વિવેકબુદ્ધિ-સારાસરનો વિવેક માણસ પાસે છે. વિવેકબુદ્ધિ જેટલી વધારે તેટલો તે ઉન્નત છે. વિવેકબુદ્ધિ જેનામાં ઉન્નત છે - તે વિવેકાનંદ.

મનુષ્ય ચાર પ્રકારના હોય છે :

- સત્ પુરુષ : અન્યનું ભલું કરવું. પોતે કષ્ટ ઉઠાવીને પણ કરવું.

- સામાન્ય : પોતાનું સારું કરવું.

- માનવ રાક્ષસ : પોતાના નાના સ્વાર્થ માટે બીજાનું ખરાબ કરવું.

- ચોથો પ્રકાર નામ જડતું નથી : પોતાનો કોઈ સ્વાર્થ સધાતો ના હોય તો પણ બીજાનું બગાડવું.

- પાંચમો પ્રકાર : બીજાના નુકસાનમાં એટલો આનંદ આવે કે પોતાનું નુકસાન કરીને પણ બીજાનું નુકસાન કરે. પોતાની એક આંખ ફોડીને બીજાની બે આંખો ફૂટતી હોય તો એમાંય આનંદ થાય.

આપણે સત્પુરુષથી પણ આગળ વાત કરીએ. સ્વામી વિવેકાનંદ કહેતા - મનુષ્ય માત્ર સદ્ગૃહસ્થ બને તે પૂરતું નથી, આધ્યાત્મિકતા જોઈએ. મોડર્ન સાયન્સ કહે છે. IQ, EQ હવે SQ જોઈએ. SQ એટલે Ultimate Intelligence. વૈજ્ઞાનિકોએ પુરવાર કર્યું છે - SQ છે.

મનુષ્યોનીમાં જ આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ક્ષમતા છે. શાસ્ત્રો કહે છે. ૮૪ લાખ યોનિઓ છે. મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ છે. તેની પાસે જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે - અનંત આનંદ અને પરમ સુખની પ્રાપ્તિ કરી શકે.

મોડર્ન સાયન્સ કહે છે.

IQ કોમ્પ્યુટર પાસે પણ હોય.

EQ ઘણા જીવો પાસે પણ હોય.

SQ માત્ર મનુષ્ય પાસે છે. SQ develop કરી શકાય છે, તેનાથી ઉપર હજુ તેણે 'દેવમાનવ' બનવાનું છે.

માણસ પાસે વિશેષ ક્ષમતા છે. તે પોતાનાથી પર થઈ શકે. પોતાની જાતને ઓળખી શકે. આપણે અભિનેતા પણ છીએ અને પ્રેક્ષક પણ છીએ.

રંગમંચ પર ભીમ-દુર્યોધનની લડાઈ થાય છે. ભીમ જોરથી ગદાથી મારે છે. દુર્યોધન મરી જાય છે. પણ પડદો પડે છે ત્યારે બંને જોડે બેસીને ચા પીતા હોય છે. આપણે જીવનના નાટકમાં પ્રેક્ષક બનીશું, સાક્ષીભાવ આવશે ત્યારે ખબર પડશે, હું કોણ છું?

પંચકોશમાં આત્મા છે, એ આપણું સાચું સ્વરૂપ છે, જેની ઓળખ સ્વામી વિવેકાનંદે કરાવી. તેમણે જે લોકો પોતાની જાતને દુઃખી માનતા હતા તેમને શ્વેતાશ્વતર ઉપનિષદનો ઉપદેશ જણાવ્યો - મેં એ પરમપુરુષને જોઈ લીધા છે, જેના દર્શનથી દુઃખમાંથી નિવૃત્ત થવાય છે.

અમૃતસ્ય પુત્રાઃ।

‘હે અમૃતનાં સંતાનો, તમે શાશ્વત સુખના અધિકારી છો, તમે પાપી નથી. તમે સિંહ છો. તમે અજર-અમર આત્મા છો. તમારી અંદર અનંત શક્તિ રહેલી છે. તમે દિવ્ય છો.’ એક મહિલાએ સ્વામીજીને કહ્યું, ‘આવું કહીને તમે અમને હિપ્નોટાઈઝ કરો છો’, સ્વામીજીએ કહ્યું, ‘એડમ, તમે હિપ્નોટાઈઝડ છો જ. હું તો તમને ડીહિપ્નોટાઈઝડ કરું છું. તમે પાપી નથી, તમે દિવ્ય છો.’

આપણે પૃથ્વી પર ઉદ્દેશ લઈને આવ્યા છીએ - આપણા સ્વરૂપનું ભાન કરવાનું. એક સિંહનું બચ્ચું જન્મતાંની સાથે માથી વિખૂટું પડી ગયું. તે ઘેટાંના ટોળામાં ઊછરીને મોટું થયું અને પોતાની જાતને સિંહને બદલે ઘેટું માનવા લાગ્યું. એક દિવસ તે ઘેટાંના ટોળાં ભેગું ફરતું હતું ત્યારે એક સિંહ ત્યાં આવ્યો એટલે બધાં ઘેટાં સિંહને જોઈને ભાગ્યાં. ભેગું પેલું સિંહનું બચ્ચું પણ ભાગ્યું. તેણે સિંહના બચ્ચાને પકડી પાડ્યું. સિંહનું બચ્ચું કરગરવા લાગ્યું કે ‘હું ઘેટું છું, મને મારી ના નાખશો.’ પેલા સિંહે કહ્યું, ‘અરે ! તું ઘેટું નથી, સિંહ છે.’ તેને ખાતરી કરાવવા સિંહ આ બચ્ચાને તળાવના કિનારે લઈ ગયો અને કહ્યું કે ‘પાણીમાં તારું સ્વરૂપ જો;’ સિંહના બચ્ચાએ જ્યારે પોતાનું સ્વરૂપ સિંહના સ્વરૂપનું જોયું ત્યારે તેને ખાતરી થઈ કે પોતે સિંહ છે.

જીવાત્માને પણ જો આ પ્રમાણે સમર્થ સદ્ગુરુ મળી જાય અને શાસ્ત્રોરૂપી તળાવ મારફતે તેના સત્ - ચિત્ - આનંદ સ્વરૂપનું ભાન કરાવે તો પછી જીવાત્માને આત્મસાક્ષાત્કાર કરવામાં એક સેકંડ પણ વાર લાગે નહીં.

‘હું આનંદ સ્વરૂપ છું’ આમ, સાચું સ્વરૂપ સમજાશે પછી બધાં દુઃખોની નિવૃત્તિ થાય છે.

શાંતિ આપણી અંદર છે. એક ડોશીમા બહાર લાઈટના થાંભલા નીચે સોય શોધતાં હતાં. એક સજ્જને આ જોયું. તેને થયું ડોશીમાને સોય શોધવામાં મદદ કરું, ઘણીવાર શોધ્યા પછી પણ સોય ના મળી એટલે સજ્જને ડોશીમાને પૂછ્યું, ‘તમે સોય લઈને ક્યાં ઊભાં હતાં?’ ડોશીમાએ કહ્યું, ‘હું તો સોય લઈને અંદર રૂમમાં ઊભી હતી અને સોય ત્યાં પડી ગઈ છે, પણ ત્યાં અંધારું છે, અહીં અજવાળું છે, માટે મને થયું અહીં શોધી કાઢીએ’ આ આપણી વાત છે.

મો કો કહાં તૂઢૂઢે બંદે

પલભરમેં મેં મિલૂ તલાશ મેં

કસ્તુરીમૃગ સુંગંધની તલાશમાં દોડે છે પણ એ તો પોતાના પેટમાં જ છે. ગુરુ બતાવે છે શાશ્વત શાંતિ, સુખ તારી અંદર છે. જે ચૈતન્ય તત્ત્વની અંદર પરમ ચૈતન્ય છે, નિત્યમાં પરમ નિત્ય તત્ત્વ છે, એ જ્યાં સુધી ખ્યાલ નહીં આવે ત્યાં સુધી સાચું સ્વરૂપ નહીં જડે.

ધૂંઘટકા પટ ખોલ

તુઝે પિયા મિલેંગે

અજ્ઞાન કા પટ ખોલ

તુઝે પિયા મિલેંગે

જ્ઞાન, ભક્તિ, કર્મ અને રાજયોગના સમન્વયથી પ્રાપ્તિ થઈ શકે. ધર્મ સાર સર્વસ્વ છે, દિવ્યતાનું પ્રગટીકરણ છે.

કોઈ પણ સીમિત વ્યક્તિ તમને અસીમ પ્રેમ ના કરી શકે. ઈશ્વર સિવાય બીજે ક્યાંય સાચો પ્રેમ હોઈ શકે નહીં. સંસારની ઘણી ભૂમિકાઓ છે. એ નિભાવતાં એનાથી પર થઈ શાશ્વત પ્રેમ મેળવવાનો છે. જે આપણને આગળ જવા પ્રેરે છે, ઈશ્વર તરફ અભિયુખ કરે છે. આપણે લૌકિક પ્રેમને અલૌકિકમાં ફેરવવો પડશે.

સાચો પ્રેમ હોય ત્યાં ભય નથી, કોઈ ડર લાગતો નથી. એક બહેન જાય છે, કૂતરો ભસે છે,

બહેન ભાગે છે. પણ એક બહેન જંગલમાં પોતાના નાના ભાઈ સાથે જાય છે. સામે સિંહ આવે છે તો એ ભાગતી નથી. પોતાના ભાઈને કેમ બચાવવો તેનો પ્રયત્ન કરે છે. કારણ કે તેને ભાઈ માટે પ્રેમ છે.

આપણામાં સ્વાર્થપરાયણતા ખૂબ છે. આપણે તો પ્રેમમાં અને ધર્મમાં પણ વેપાર કરીએ છીએ. મોટા ભાગના લોકો ભગવાનને ચાહતા નથી, ભગવાન પાસેથી ચાહે છે.

આરતીમાં ગાશે -

તન મન ધન સબકુછ હૈ તેરા

તેરા તુઝકી અર્પણ, કયા લાગે મેરા..

એવું કહેનારા આખો દિવસ મારું મન દુઃખી છે, હું હતાશ છું, કહ્યા કરે. તો એ ભાવ ક્યાં ગયો? તમારે ગવર્નમેન્ટ ઓફિસર પાસે કામ કઢાવવું હોય તો પેમેન્ટ પહેલાં કરવું પડે છે, જ્યારે ભગવાન પાસે 'કામ થશે ત્યારે આપીશ' એમ કહે છે.

એક નાની દીકરીને પૂછ્યું, 'બેટા, આજે તેં પ્રાર્થના કેમ ના કરી? જવાબ મળ્યો, 'આજે કંઈ માગવા જેવું નહોતું.' મોટા ભાગના લોકો પ્રાર્થના એટલે માગણી એવું જ માને છે.

તમારો આદર્શ ઉચ્ચતમ હોવો જોઈએ. મારે તો ઈશ્વર જ જોઈએ, બીજું કંઈ ના જોઈએ, પણ તે માટે ગુરુની આવશ્યકતા છે.

ગુ એટલે અંધકાર, રુ એટલે નિવર્તન. જે અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનું નિવર્તન કરે તે ગુરુ.

ગુરુ શબ્દ ગુરુ છે, મહત્વનો છે. સદ્ગુરુ મેળવવા હોય તો ચાર લક્ષણો છે.

- શ્રોત્રીય - શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન

- બ્રહ્મનિષ્ઠ - બ્રહ્મમાં નિષ્ઠા

- નિષ્પાપ - શુદ્ધ ચારિત્ર્ય

- નિષ્કામ - કામનારહિત હોવો જોઈએ.

શિષ્યનાં લક્ષણો :

- વિવેકબુદ્ધિ

- પૃથ્વી-સ્વર્ગના સુખો પ્રત્યે વૈરાગ્ય

- છ પ્રકારની સંપત્તિ - શમ, દમ, ઉપરતિ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા, સમાધાન

- મુમુક્ષુત્વ - સત્યને પ્રાપ્ત કરવાની જિજ્ઞાસા

આદર્શ ગુરુ શ્રી શ્રી રામકૃષ્ણદેવ.

આદર્શ શિષ્ય સ્વામી વિવેકાનંદ.

આગામી કાર્યક્રમો

તા. ૧૧-૫-૨૦૧૬ : શ્રી શંકરાચાર્ય જયંતી

તા. ૨૦-૫-૨૦૧૬ : શ્રી વિશ્વનાથ મંદિરનો ૨૧મો પાટોત્સવ

તા. ૨૧-૫-૨૦૧૬ થી તા. ૯-૬-૨૦૧૬ સુધી પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની નિશ્રામાં ૩૭મો યોગશિક્ષક તાલીમ શિબિર.

તા. ૨૩-૫-૨૦૧૬ થી તા. ૨-૬-૨૦૧૬ : ૭૮૫મો યોગ પ્રશિક્ષણ શિબિર.

તા. ૩-૬-૨૦૧૬ થી તા. ૨૦-૬-૨૦૧૬ : મૂકબધિર, અંધજન મંડળ અને વૃદ્ધાશ્રમોમાં યોગ પ્રશિક્ષણ.

તા. ૨૧-૬-૨૦૧૬ : યોગ દિવસ નિમિત્તે વિશાળ યોગાસન કેમ્પ અને ત્યારબાદ મૂકબધિર, અંધજન મંડળ તથા વૃદ્ધાશ્રમોના વડીલોના યોગાસનો.

ગવર્નર હાઉસમાં તેમના સ્ટાફ માટે પૂજ્ય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ દ્વારા એક વિશેષ યોગ સત્રનું નિર્દેશન.

વૃત્તાંત

• તા. ૧-૪-૨૦૧૬, સરખેજ : જૂના અખાડાના મહામંડળેશ્વર શ્રીમત્ વિશ્વંભર ભારતી બાપુનો ૮૭મો જન્મોત્સવ તા. ૧-૪-૨૦૧૬ની સાંજે ઊજવાયો. આ પ્રસંગે નવનિર્મિત વાનપ્રસ્થ આશ્રમનું ઉદ્ઘાટન પણ કરવામાં આવ્યું. શહેરના અગ્રગણ્ય વ્યાપારીઓ ઉપરાંત સાધુ-સંતો તથા કથાકાર શ્રી રમેશભાઈ ઓઝા પણ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની આ પ્રસંગે વિશેષ ઉપસ્થિતિ રહી. પૂજ્ય ભારતી બાપુ અને સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ વચ્ચે સહૃદયભાવ છે તે અનન્ય છે.

• તા. ૩-૪-૨૦૧૬, બોપલ : ૨૦૦ રોગીઓને આશ્રય આપી શકાય તેવી બહુવિધ સુવિધા સમ્પન્ન ગ્લોબલ હોસ્પિટલનું આજરોજ પૂજ્ય સ્વામીજીએ ઉદ્ઘાટન કર્યું. આ પ્રસંગે વિવિધ ધાર્મિક સંસ્થાઓના અગ્રગણ્ય મહાનુભાવ પણ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

શ્રીમતી મયૂરિકાબેન અને ડૉ. તુલસીદાસભાઈ જસાણી દંપતી છેલ્લાં વીસ વર્ષથી આશ્રમમાં નિયમિત રીતે યોગના પ્રાતઃકાલીન વર્ગમાં ૫.૩૦ થી ૬.૪૫ વાગ્યે અચૂક આવે છે. સૌ માતૃસ્વરૂપ મયૂરિકાબેનને પગની કોઈ વ્યાધિ હતી; ચોપાસથી દેશ અને પરદેશમાંથી પગને કાપવો જ પડશે તેવી સલાહ અને સૂચનો પ્રાપ્ય થયાં હતાં, પરંતુ મક્કમ મનવાળાં મયૂરિકાબેન પગ નહીં જ કપાવવો તેવો દૃઢ સંકલ્પ કરેલો. કોઈએ તેમને શિવાનંદ આશ્રમ જઈને યોગ શિક્ષણ લેવા માટે કહ્યું. અહીં તેમના જીવનમાં નૂતન આશાનો પ્રકાશ પથરાયો. તેમનો પગ કપાયો નથી, તેઓ સ્વસ્થ છે, અને એક સુખી દામ્પત્યનું જીવન જીવે છે.

આજરોજ તા. ૩-૪-૨૦૧૬ના રોજ શ્રીમતી મયૂરિકાબેને તેમની જીવનયાત્રાનાં ૭૫ વર્ષ પૂરાં કર્યાં.

ડૉ. તુલસીદાસ જસાણી સાહેબ ૮૩ વર્ષના છે. હજુ યોગાસનો પ્રાણાયામ નિયમિત કરે છે. તેમણે આ અમૃત મહોત્સવની ઉજવણી પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં એક નાનો સમારંભ આયોજીને કરી. આ સમારંભમાં ૫૦૦ પ્રત આશ્રમનાં પ્રકાશનનું પ્રાર્થનાસ્તોત્ર માલા પુસ્તક સૌને ભેટ આપ્યું. (આ પૂર્વે જસાણી સાહેબે તેમના ૮૦મા જન્મોત્સવ સમયે યોગના પાઠો - ૧ થી ૨૬) ૧૫૦ સેટ ખરીદીને અમદાવાદના મેડીકલ સેવાધારી ડોક્ટરોને ભેટ આપેલા. આ પ્રસંગે તેમણે આશ્રમમાં નિર્માણ થઈ રહેલા શ્રી સ્વામી ચિદાનંદ જન્મશતાબ્દી ભવનનાં નિર્માણ ખર્ચ પેટે રૂ. પાંચ લાખ જેવી ઉદારચરિત સેવા કરી છે. જે બદલ આશ્રમ સદૈવ તેમનો આભારી રહેશે.

• તા. ૫-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ : શ્રી ગોવર્ધનમઠ પીઠાધીશ્વર શંકરાચાર્યશ્રી નિશ્ચલાનંદજી મહારાજનું જાહેર પ્રવચન આજરોજ સાંજે આશ્રમના પ્રાંગણમાં આયોજાયું; જેમાં અનેક સંતો ઉપરાંત વિશાળ સંખ્યામાં ભક્તો ઉપસ્થિત રહ્યા.

• તા. ૮-૪-૨૦૧૬, આજથી ચૈત્ર નવરાત્રીનો પ્રારંભ થતાં આશ્રમનાં શ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી ભવનમાં દરરોજ બપોરના ૪.૩૦ થી સાંજે ૭.૩૦ સુધી શ્રી રામચરિતમાનસ નવાનહ પારાયણનું આયોજન થયું. જેનો લાભ વિશાળ સંખ્યામાં ભક્તોએ લીધો.

• તા. ૧૫-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ : આશ્રમનાં શ્રી રામ હનુમાન મંદિરમાં શ્રી રામચરિતમાનસ ગાયનનાં સમાપન પછી શ્રી રામપૂજા, અર્ચના, યજ્ઞ અને આરતીનું ભવ્ય આયોજન થયું.

• તા. ૧૭-૪-૨૦૧૬ : અમદાવાદની જે. જી. સ્કૂલ ઓફ પર્ફોર્મિંગ આર્ટ્સના નેતૃત્વમાં ગુજરાતના વરિષ્ઠ

નર્તક કલાકારોનો સમારોહ પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં થયો. જેમાં સમગ્ર ગુજરાતમાંથી શાસ્ત્રીય નૃત્ય કરતાં ૪૦૦થી વધુ કલાકારોનો કુલમેળો આયોજાયો.

તત્વતીર્થ અમદાવાદના સંસ્થાપક આચાર્ય શ્રી સ્વામી વિદિતાત્માનંદજી મહારાજનો ૭૮મો જન્મોત્સવ ખૂબ જ શાલીનતા અને શાસ્ત્રોક્તવિધિપૂર્વક સમ્પન્ન થયો. તાઈવાનના યોગશિક્ષકો સાથે આશ્રમના ભક્તોને લઈને પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજ પણ આ પ્રસંગે વિશેષઅતિથિ સ્વરૂપે રહ્યા.

• તા. ૧૯-૪-૨૦૧૬, વડોદરા : ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘના માજી મંત્રીશ્રી ઉપેન્દ્ર પુરોહિત સાહેબનાં ખૂબ જ ગંભીર સ્વાસ્થ્ય સમાચાર જાણી પૂજ્ય સ્વામીજી અને શ્રી વિરેન્દ્રદાસ વડોદરા ખાતે ડો. મર્ચન્ટની સુશ્રુષા હોસ્પિટલમાં પધાર્યા હતા. તેમનાં સુખદ સ્વાસ્થ્ય દીર્ઘઆયુષ્ય અને સત્વરે સ્વાસ્થ્ય લાભ હેતુ પ્રાર્થના કરી હતી.

• તા. ૨૨-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ

અમદાવાદ કાળુપુર રેલવે સ્ટેશન સામે આવેલી ૧૦૦ વર્ષ જૂની રેવાભાઈ ધર્મશાળા સ્થિત શ્રી હનુમાન મંદિર અને શિવમંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર થયા પછી ત્યાં ફરીથી મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા શાસ્ત્રોક્ત રીતે વિધિવિધાન અને યજ્ઞ સાથે પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં કરવામાં આવી.

ગુજરાત રાજ્યના દિવંગત મુખ્યમંત્રી શ્રી ચીમનભાઈ પટેલનાં ધર્મપત્ની શ્રીમતી ઊર્મિલાબેન પટેલનું આજરોજ દેહાવસાન થતાં પૂજ્ય સ્વામીજી તેમના રેવારણ્ય બંગલે પધાર્યા હતા અને શ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી માતાજીની પ્રસાદની સાડી તેમના પાર્શ્વદેહને ઓઢાડીને ફૂલહાર કર્યા હતા. શ્રીમતી ડો. ઊર્મિલાબેન પટેલ ૧૯૮૭ના વર્ષ દરમિયાન કેન્દ્ર સરકારમાં ઊર્જા મંત્રી હતા. ગુરુભગવાન શ્રીમત્ સ્વામી

શિવાનંદજી મહારાજના આ જન્મશતાબ્દી વર્ષમાં તેમણે કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા જે કંઈ સેવાઓ તેમની સત્તાની રૂએ મળી શકે તે તમામ પ્રકારની મદદ શિવાનંદ આશ્રમને કરી હતી.

• તા. ૨૬-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ : ગાંધીનગર-સરખેજ રોડ ઉપર આવેલા શ્રી બાલાજી મંદિરનો ૯મો બ્રહ્મોત્સવ પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજની અધ્યક્ષતામાં પ્રારંભ થયો.

• તા. ૨૯-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ : શિવાનંદ આશ્રમ સ્થિત શ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી ભવન અને આદિશક્તિપીઠનો સોળમો બ્રહ્મોત્સવ આજરોજ ખૂબ જ ભક્તિભાવપૂર્વક ઊજવાયો. બ્રહ્મમુહૂર્તમાં શ્રીયંત્રની પૂજા પશ્ચાત્ નવચંડી હવન થયો. સાંજે મહાઆરતી બાદ ૭૫૦ ભક્તોએ મહાપ્રસાદ લીધો. રાત્રે કુ. નિરાલી શુક્લ અને શ્રી દીપેશ દેસાઈના મંડળે ગરબા કરાવ્યા.

• તા. ૩૦-૪-૨૦૧૬, અમદાવાદ : કથક નૃત્ય પ્રશિક્ષણ, જામનગરની મુદ્રા સંસ્થાનાં ડો. નેહાબેન શુક્લની આગેવાનીમાં ૩૦ જેટલાં નાનાં-મોટાં કલાકારોએ અમદાવાદ પધારીને કથક ઉપરાંત લાસ્ય નૃત્ય અને ગરબા પ્રસ્તુત કર્યા.

• તા. ૧-૫-૨૦૧૬, અમદાવાદ : આજે રવિવાર, ૧લી મે એટલે ગુજરાત દિવસ. બપોરના ૩.૦૦ થી સાંજના ૭.૩૦ વાગ્યા સુધી ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘનું પ્રાદેશિક સંમેલન થયું; જેમાં ૭૫૦થી વધુ શિવાનંદ પરિવારનાં પરિજનો સમગ્ર ગુજરાતમાંથી અત્રે આ કાર્યક્રમમાં ઉપસ્થિત થયાં.

પ્રારંભિક પ્રાર્થના પછી શ્રી અરુણભાઈ ઓઝાએ ગુજરાત દિવ્ય જીવન સંઘની પ્રવૃત્તિઓનો ચિતાર આપ્યો. રાજકોટ, સુરેન્દ્રનગર, ભરૂચ, અંકલેશ્વર, વડોદરા, ખેડબ્રહ્મા શાખાઓના પ્રતિનિધિઓએ તેમની પ્રવૃત્તિઓની વાતો કરી. પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીએ સંઘની શક્તિ કલિયુગમાં

વિશિષ્ટ કહી છે, છતાં ગુરુ અને ઈશ્વરમાં નિષ્ઠાનું સ્થાન મહત્વનું છે. અમદાવાદ શિવાનંદ આશ્રમની પ્રવૃત્તિઓ એ ગુરુકૃપાનું શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ છે તેમ જણાવ્યું હતું.

ત્યારબાદ પ્રા. શ્રી જય વસાવડા, શ્રી ભાગ્યેશ જહા અને સ્વામી નિખિલેશ્વરાનંદજી મહારાજનાં મનનીય પ્રવચનો થયાં. રાત્રે ૭૫૦થી વધુ ભક્તોએ મહાપ્રસાદ ગ્રહણ કર્યો. પંડિત અનિકેત ખાંડેકરજીનાં શાસ્ત્રીય સંગીત સાથે આજના કાર્યક્રમનું સમાપન થયું.

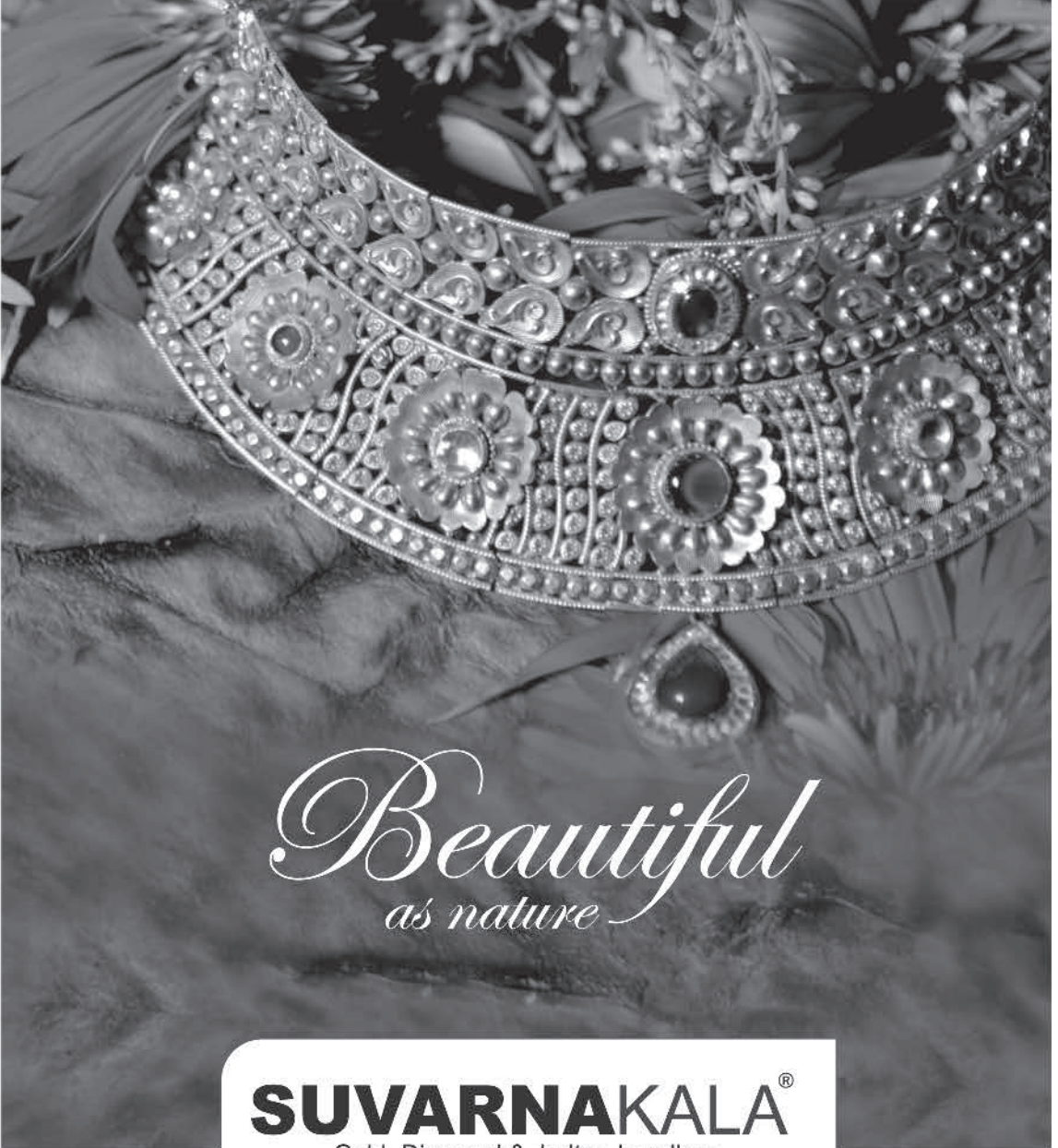
• તા. ૨-૫-૨૦૧૬, અમદાવાદ : શ્રી સ્વામી ચિદાનંદ જન્મશતાબ્દી, શ્રીશ્રી અષ્ટલક્ષ્મી ભવનનો ૧૬મો પાટોત્સવ તથા પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના ૭૨મા પ્રાકટ્યોત્સવની પૂર્વસંધ્યાએ સુપ્રસિદ્ધ કલાકાર પદ્મશ્રી શ્રી શેખર સેનનો સંગીતમય એકપાત્રીય અભિનય 'સૂરદાસ'નો પ્રયોગ આશ્રમના પ્રાંગણમાં આયોજાયો.

આ પ્રસંગે પૂ. સ્વામીજીના વરદ્ હસ્તે શ્રી શેખર સેનને નાટ્યરત્ન ચૂડામણિ, ડૉ. ભરત ભગત (પોલિયો ફાઉન્ડેશન) અને સુપ્રસિદ્ધ પદ્મશ્રી ડૉ. તેજસ પટેલને 'માનવ ભૂષણ' તથા તાઈપી-તાઈવાનના યોગ એન્ડ સ્પોર્ટ્સ ફેડરેશનના અધ્યક્ષ યોગી જેમ્સ લોને 'યોગરત્ન' સન્માનથી નવાજવામાં આવ્યા.

આજનો આ કાર્યક્રમ ગુજરાત સંગીત નાટક અકાદમીના સૌજન્યથી આયોજાયો, જે માટે શિવાનંદ આશ્રમ તેમનો આભારી રહેશે.

• તા. ૩-૫-૨૦૧૬, અમદાવાદ : આજરોજ પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજના ૭૨મા પ્રાકટ્ય પર્વનો મંગળ પ્રારંભ પ્રાતઃકાલીન પ્રાર્થના અને ધ્યાનથી થયો. યોગવર્ગના સર્વે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પૂજ્ય સ્વામીજીનું સન્માન થયા બાદ પાદુકાપૂજન અને પાદપૂજા કરવામાં આવ્યાં. આયુષ્ય હોમ બાદ નારાયણ સેવા કરવામાં આવી.

સાંજે ૬.૦૦ વાગે સૂરમણિ આદરણીય શ્રીમતી મોનિકાબેન શાહ અને તેમના કલાકારો દ્વારા પ્રાર્થના અને ભક્તિ સંગીત થયા. ત્યારબાદ સંત-સમાગમ થયો. 'સર્વધર્મ સમન્વય'ની આ સુંદર સભામાં એક જ મંચ પર અનેક સંતોની દિવ્ય ઉપસ્થિતિ હતી. મ. મં. શ્રીમત્ ભારતી બાપુ, મ. મં. શ્રીમત્ પૂ. સ્વામિની વિદ્યાપ્રકાશાનંદજી, તત્ત્વતીર્થ, મ. મ. શ્રીમત્ કલ્યાણાનંદજી મહારાજ, ભારતી આશ્રમ, શ્રીમત્ રામસ્વરૂપાનંદપુરી સ્વામી, ધોળેશ્વર મહાદેવ, ગાંધીનગર, શ્રી ફાધર જગદીશ મેકવાન, બિશપ્સ હાઉસ, મિરઝાપુર, પૂજ્ય જ્ઞાનીજી, ગુરુદ્વારા, શ્રીમત્ સ્વામી વિવેકાનંદજી, નારદીપુર, શ્રી સ્વામી કુમારનંદ યોગી, આનંદ આશ્રમ, સરખેજ, શ્રી સ્વામી વિશ્વાનંદ સરસ્વતી, સંન્યાસ આશ્રમ, પ્રજાપિતા બ્રહ્માકુમારી દીદી ઊષાબેન, શ્રી સ્વામી પરમાનંદજી, વડોદરા, શ્રી સ્વામી નિશ્ચલાનંદજી, શ્રી સ્વામી હરિહરાનંદજી, દુષીકેશ અને શ્રી સ્વામી કમાલાનંદજીની દિવ્ય ઉપસ્થિતિ હતી. સંતોના ઉદ્બોધન અને ભક્તોનાં ઉદ્બોધન થયાં. જેમાં શ્રી પિયુષભાઈ (વાઘબકરી ચા), શ્રી રવિ પોનંગી (એટલાન્ટા, યુ.એસ.એ.), ડૉ. શ્રી અનિલ શ્રીવાસ્તવ (લખનૌ), શ્રી રજનીશ શ્રીવાસ્વ (દિલ્હી), શ્રી રાજગોપાલાનજી, આશ્રમના પ્રન્યાસી શ્રી અરુણ ઓઝા દ્વારા પૂ. સ્વામીજી પ્રતિના પોતાના હૃદયના ભાવ વ્યક્ત થયાં. આ પ્રસંગે મેયરશ્રી ગૌતમ શાહની વિશેષ ઉપસ્થિતિ રહી જેમનાં વરદ્ હસ્તે તાઈવાનના વિદ્યાર્થીઓને સર્ટીફિકેટ અર્પણ કરવામાં આવ્યા. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંચાલન શ્રીમતી રૂપા મજમુદારે કર્યું. ત્યારબાદ ભંડારા બાદ નૃત્ય ભારતીના કલાકારો દ્વારા ભરતનાટ્યમ્ નૃત્ય પ્રસ્તુત થયાં. રાત્રે મહાનિશા ધ્યાન શ્રી યોગી બ્રહ્મભટ્ટના બાંસુરી વાદન સાથે કરવામાં આવ્યું. બાદ કાર્યક્રમનું સમાપન કરવામાં આવ્યું.

*Beautiful
as nature*

SUVARNAKALA®

Gold, Diamond & Jadtar Jewellery
BIS Approved Jeweller

અમદાવાદ

સી. જી. રોડ

“નેશનલ પ્લાઝા”,
લાલ બંગલાની સામે,

સી. જી. રોડ, અમદાવાદ - 6

સેટેલાઈટ

“વીનસ એમેડીયસ”

જોધપુર ચાર રસ્તા BRTS બસ સ્ટેન્ડ સામે,
સેટેલાઈટ, અમદાવાદ - 15

100%
Hallmark Jewellery

સ્વાદ અને ગુણવત્તાની પરંપરા

શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાની પરંપરા દ્વારા દેશ-વિદેશના અસંખ્ય ગ્રાહકો સુધી પહોંચવાનો અમારો નિર્ધાર છે.
ભારતીયતાનું સ્વાદ સભર ગૌરવ!

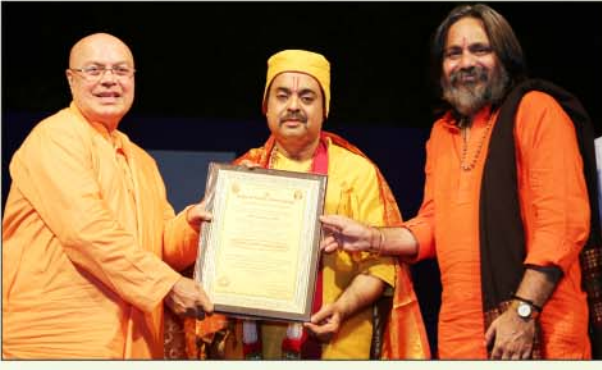
મસાલા • ઈન્સ્ટન્ટ મિક્ષ • પ્લેન્ડેડ મસાલા • હિંગ વગેરેની વિશાળ શ્રેણી અને પેક સાઈઝ

રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રા. લિ.

સ્પાઈસ વર્લ્ડ, સરખેજ-બાવળા હાઈવે, ચાંગોદર-૩૮૨ ૨૧૩, અમદાવાદ. • www.ramdevfood.com

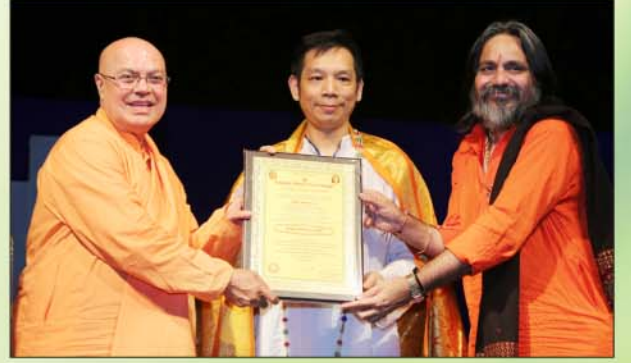
શ્રી શેખર સેનને 'નાટ્યરત્ન ચૂડામણિ' એવોર્ડ એનાયત
(તા. ૨-૫-૨૦૧૬)

ડૉ. ભરત ભગત (પોલિયો ફાઉન્ડેશન)ને
'માનવ ભૂષણ' એવોર્ડ એનાયત (તા. ૨-૫-૨૦૧૬)

પદ્મશ્રી ડૉ. તેજસ પટેલને 'માનવ ભૂષણ' એવોર્ડ એનાયત
(તા. ૨-૫-૨૦૧૬)

યોગી જેમ્સ લો (તાઈપી-તાઈવાનના યોગ એન્ડ સ્પોર્ટ્સ ફેડરેશનના
અધ્યક્ષ)ને 'યોગરત્ન' એવોર્ડ એનાયત (તા. ૨-૫-૨૦૧૬)

પ.પૂ. સ્વામીજીના પ્રાકટ્ય પર્વ આયુષ્ય હોમ (તા. ૩-૫-૨૦૧૫)

આદરણીય મેયરશ્રી ગૌતમભાઈ શાહ અને આશ્રમના વરિષ્ઠ ભક્ત
શ્રી નટુભાઈ પટેલ દ્વારા પૂ. સ્વામીજીનું અભિવાદન (તા. ૩-૫-૨૦૧૬)

શ્રી શ્રી બાલાજી મંદિર, ગાંધીનગર સરખેજ રોડ ખાતે લમા બ્રહ્મોત્સવ પ્રસંગે (તા. ૨૬-૪-૨૦૧૬)

શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદના ભક્તો દ્વારા પૂ. સ્વામીજીનું બહુમાન (તા. ૩-૫-૨૦૧૬)

પૂ. સ્વામીજી, શિક્ષકો અને તાઈપી-તાઈવાનના વિદ્યાર્થીઓ (તા. ૨૬-૪-૨૦૧૬)

પૂ. સ્વામીજીના પ્રાકટ્ય પર્વે 'સર્વધર્મ સમન્વય' સંત સમાગમ, ઉદ્બોધન કરતા મેયર શ્રી ગૌતમ શાહ (તા. ૩-૫-૨૦૧૬)

ભગવાન

ભગવાન સર્વત્ર છે. તેની હાજરીનો અનુભવ દરેક સ્થાન ઉપર કરો. તેની આંખો બધું જ જોઈ શકે છે. તેના હાથ બધાંની રક્ષા કરે છે. તેનામાં શ્રદ્ધા રાખો. તેના મધુર નામને શરણે જાઓ. તમારે નિરાશ થવાની તથા કોઈ પણ વસ્તુથી ભયભીત થવાની જરૂર નથી.

- સ્વામી ચિદાનંદ